

História obce

Osídľovanie Slovenska, a teda i Dobrej Vody a jej okolia, prechádzalo viacerými vývojovými obdobiami, ktoré sa odohrali v priebehu niekoľkých tisícročí. Nik už nespočíta tie tisíce ľudských jedincov, či desiatky kmeňov a národov, organizovaných skupín alebo bojových družín, ktoré sa vystriedali od úsvitu dejín až po dnešné časy v tomto kraji. Využívali jeho prírodné bohatstvo, ale zároveň zanechali po sebe stopy ľudskej civilizácie pre nasledujúce generácie.

Chotár Dobrej Vody bol osídlený už v priebehu mladšieho úseku staršej doby kamennej – paleolite /pred 38 – 14 000 rokmi pred n. l./. V chotári obce sa našli aj kosti mamuta. Osídlenie mladšej a neskoršej doby kamennej – v neolite a eneolite / 5 – 2 000 rokov pred n. l./ dokladajú nálezy kamenných sekier a sekeromlatov, vyoraných na poliach v katastri obce, najmä po 1. svetovej vojne na Zábľaví. Vtedy si predchodca dnešného človeka ku koristníckemu spôsobu života začal vyrábať prvé jednoduché nástroje, hlavne zbrane z kameňa, kostí a dreva. /Luky, hroty šípov a nože vyrobené štiepaním kameňa. Objavujú sa i prvé umelecké predmety/. V chotári obce /lokality – Vlasačka, Zahumence a Skalky/ sa však nachádzali viaceré sídliská z neolitu, eneolitu, ako o tom svedčia mnohé nálezy črepín a rôznych kamenných nástrojov zo širšieho rámca lengyelskej i badenskej kultúry. Našli sa tu i kosti prahistorických zvierat. V tej dobe sa už človek pomaly usádzal a začal sa venovať prvotným remeslám – hrnčiarstvu, košíkárstvu, tesárstvu, tkáčstvu, ale hlavne poľnohospodárstvu.

Z mladšej doby bronzovej sa v chotári obce zatiaľ našli len drobné nálezy – črepy.

Potom sa už na našom území striedali rôzne kmene a národy. V tzv. dobe laténskej od roku 500 pred Kristom do prelomu letopočtov sa tu zdržiavali Skýti a Tráci, ktorých vytlačili Kelti, ktorí povzniesli hospodársky i spoločenský život na vysokú úroveň. Mali rozvinutú poľnohospodársku výrobu a z

remesiel ovládali ťažbu a spracovanie kovov. Na našom území začali raziť mince a rozvíjať obchod. Poznali pluh a iné pracovné nástroje. Vynikali i v hrnčiarstve.

Prvá a najstaršia správa o Slovanoch pochádza z roku 448, v liste byzantskému cisárovi, v ktorom sa píše o ľuďe, ktorý žije v karpatskej kotline: " pije medovinu a požíva stravu". Je isté, že Slovania už v 2. a 3. storočí postupne prenikali karpatskými priesmykmi od severu do celej Podunajskej nížiny až na Balkán do Macedónie a postupne zaujali tento priestor až po Čierne a Stredozemné more, kde sa usadili ako roľníci. Slovania hospodárili extenzívne, čo si vyžadovalo veľké plochy pôdy. Po smrti vodcu Avarov – Kagana Bajana sa Slovania okolo roku 620 vzbúрили proti krutej nadvláde a pod vedením franského kupca Sama, ktorého si zvolili za kráľa, zbavili sa avarskej nadvlády a vytvorili základ nadkmeňového útvaru Slovanov – Samovu ríšu, ktorá zanikla v roku 659, keď jej územie obsadil bavorský kráľ Karol Veľký. Samo /623-657/ zjednotil slovanské kmene /Lužičanov, Čechov, Slezanov, Moravanov a Slovákov/ a tak zriadil na Slovensku prvý spoločenský útvar vojensko – obrannej povahy – Samovu ríšu.

Svätopluk /870 – 894/ sa zmocnil Veľkej Moravy, keď dal svojho strýka Rastislava Nemcom. 14. mája 870 Rastislava odvliekli do zajatia v Regensburgu.

Je známe, že Slovania si budovali obranné zariadenia formou tzv. hradísk, ktorých hlavná úloha spočívala v ochrane. Z tohto dôvodu hradiská mali predovšetkým pevné valy – opevnenie, ktoré bolo jej najdôležitejšou súčasťou. Trnavská sprašová tabuľa i priľahlé malokarpatské údolia patrili od pradávna k územiám vhodným na osídlenie človekom. Dôležitú úlohu pri osídľovaní obce určite zohral i prechod cez Malé Karpaty.

Pravdepodobné slovanské – slovenské kostrové pohrebisko bolo rozrušené v intraviláne Dobrej Vody, v polohe Dolný koniec. Črepy keramiky z 10. – 11. storočia sa našli aj na ďalších miestach v intraviláne a extraviláne obce západne od prameňa Mariáš, nad kaplnkou Najsvätejšej Trojice, na kóte 351 m. podľa mladších nálezov črepov a železných hrotov šípov v

priestranstve opevnenom valom a priekopou možno tu predpokladať existenciu stredovekého hrádka spreď 15. storočia. Stredoveké nálezy hlavne črepov sa zistili aj v intraviláne obce a v priestore hradu a hradného kopca.

Obec i okolie zatiaľ neboli dostatočne archeologicky preskúmané, preto nemožno podať podrobný obraz predhistorického osídlenia Dobrovodskej kotliny. Archeologický prieskum v chotári obce vykonával predovšetkým Peter Novák – pracovník Archeologického ústavu SAV v Nitre a Západoslovenského múzea v Trnave.

Dejiny Dobrej Vody a jej okolia úzko súvisia aj s cestou vedúcou z Považia cez Dechtice, Dobrú Vodu a Dobrovodskú kotlinu ďalej na Brezovú pod Bradlom, či Hradište pod Vrátnom, a potom na Holíč, Hodonín a na Moravu. Trasa cesty mala miestny význam. V ranno-feudálnom osídľovaní hrali veľmi dôležitú úlohu cesty vedúce cez Malé Karpaty. Tieto cesty nemali častokrát ani kamenný základ, ani povrch z piesku.

Po vzniku Uhorského štátu ostala zachovaná kontinuita osídlenia územia slovenským obyvateľstvom.

Základy v štátnej a cirkevnej organizácii včasno-feudálneho uhorského štátu, boli položené na troskách Veľkej Moravy. Kráľ Štefan I. zriadil v Uhorsku cirkevnú štruktúru, inicioval zakladanie kostolov a kláštorov. Založenie Nitrianskeho biskupstva môžeme datovať do roku 880. Jeho dočasný zánik spadá do začiatku 10. storočia. Od roku 1302 sa nitrianski biskupi stali dedičnými županmi. Obec Dobrá Voda bola od stredoveku súčasťou Nitrianskej stolice – neskoršie župy.

V rokoch 1241 – 1242 spustošili územie juhozápadného Slovenska Tatári, ktorých zjednotil Džingischán – oddiely pod vedením Ordu chána sem prenikli cez vyplienené Sliezko a Moravu. Kadiaľ šli tade rabovali, lúpili, podpaľovali a vraždili. Tatári boli vychovaní k veľkej odvahe, bojovnosti a krutosti voči nepriateľom. Po tatárskom vpáde sa hospodárstvo krajiny oživovalo len veľmi pomaly. Súdobý kronikár opisuje vpád Tatárov: "Tatári vtrhli s 5 000 ozbrojencami do Uhorska. Kráľ Belo IV. sa s nimi stretol v boji pri rieke Slanej, v ktorom ho premohli. V bitke zahynulo takmer celé vojsko uhorskej

krajiny. Sám kráľ Belo IV. ušiel k moru, kam ho Tatári nemilosrdne prenasledovali. Tatári zostali v uhorskej krajine takmer dva roky. A pretože Uhri v tom čase nemohli siať, po ich odchode zahynulo omnoho viac ľudí, než koľko bolo odvedených do zajatia a zabitých mečom". Po tejto skúsenosti začal kráľ Belo IV. stavať po celej krajine sieť gotických hradov a niektoré staré drevené hrady premenil na murované. Od tejto doby sú dejiny obce Dobrá Voda úzko späté s dejinami hradu a panstva Dobrá Voda.

Činnosť a pohyb tatárskych oddielov na území západného Slovenska je však nejasná a zachovalo sa len málo záznamov o týchto udalostiach.

Privilégia a výsady mestečka

Funkcia a vážnosť obce sa zvýšila udelením výsad, ktoré neboli typické ani pre početom obyvateľstva väčšie obce tej doby. V starých časoch uplatňovalo poľné mestečko Dobrá Voda výsadu oslobodenia od platenia štátnych a župných daní, a to u panovníkov: Ferdinanda III. /(1608) 1637 – 1657/, Leopolda I. /(1640) 1654 – 1705/, Karola III. /(1685) 1711 – 1740/. Panovníci tieto privilégia uznávali a potvrdzovali. Kráľ Ferdinand III. v liste vydanom pre Dobrú Vodu uvádza, že Dobrovodania sa naňho prosebne obrátili, aby boli oslobodení od kráľovských a župných daní, odvolávajúc sa na výsadný list získaný v dávnejších časoch, podľa ktorého túto výsadu užívali už za panovania mnohých kráľov, o čom svedčili staršie hodnoverné výsadné listiny, ktoré sa neskôr v dobe nepokojov stratili. Listinou z 28. septembra 1437 cisár Žigmund Luxemburský oslobodil Vrbové /Warb/, Čachtice /Chechte/, Dolný Lopašov /Lopaso/, Dobrú Vodu /Johkew/ a Modru od platenia mýta a tridsiatkového poplatku. Oslobodenie od tohto poplatku, ktorý predstavoval 3,33 % hodnoty prepravovaného tovaru, patrilo medzi jednu zo základných mestských výsad a napomáhalo obchodnej a trhovej činnosti. Tridsiatnikové poplatky predstavovali nezanedbateľný príjem do kráľovskej pokladnice. Pohyb tovaru bol preto kontrolovaný.

2001 Výstavba plničky vody

“Zlatá studňa”

- 2001 Rekonštrukcia kostola
- 1997 Rekonštrukcia fary
- 1993 Vznik Slovenskej republiky
- 1992 Miestna fabrika prešla do majetku obce
- 1989 Nežná revolúcia – odstránenie politického monopolu KSČ
- 1976 Malé Karpaty vyhlásené za chránenú oblasť
- 1969 Začiatok obd9 – začiatok obdizácie
- 1968 Pražská jar – Alexander Dubček
- 1968 Vpád vojsk Varšavskej zmluvy do Československa
- 1967 Vznik novej základnej školy
- 1957 Zánik úzkokoľajky
- 1955 Zemetrasenie
- 1951 Gejza Fixek – riaditeľ školy
- 1951 Speleologický prieskum Dobrovodského krasu Dr. Anton Droppa
- 1948 Nastolenie politického monopolu KSČ – komunistický prevrat
- 1946 Voľby
- 1945 Oslobodenie Dobrej Vody
- 1945 Koniec 2. svetovej vojny
- 1945 Mena peňazí
- 1944 Vypuklo Slovenské národné povstanie
- 1944 Partizáni v Malých Karpatoch
- 1944 Opevňovacie práce/Nemci/
- 1939 Vznik Slovenského štátu
- 1939 Začiatok 2. svetovej vojny – útok na Poľsko
- 1938 Mobilizácia
- 1938 Mníchovská dohoda
- 1938 Autonómia Slovenska
- 1936 Prestavba organa – Otakar Važanský z Nitry
- 1935 Pamätná tabuľa Jána Hollého na fare
- 1935 Parlamentné voľby
- 1932 Vznik Pasienkového spoločenstva – predseda Jozef Procházka
- 1932 Päťtriedna škola
- 1930 Zemetrasenie

1930 Zánik tehelne F.B.W. – zhorela
1930 Veľká hospodárska kríza
1929 Parlamentné voľby
1927 Štvortriedna škola
1926 Vznik školskej sporiteľne, peniaze na výlety
1925 Parlamentné voľby
1924 Pozemková reforma, parcelácia
1921 Nové zvony v kostole, firma Fischer – Trnava
1920 Parlamentné voľby
1918 Koniec vojny
1918 Vznik Československej republiky
1918 Rabovačky
1918 Vznik Národného výboru, správca školy Jozef Janeček
1916 Zrekvírovanie zvonov
1914 Začiatok 1. svetovej vojny – mobilizácia
1908 Postavená nová trojtriedna škola, /teraz kultúrny dom/
1907 Obnovený kostol, pán farár Vojtech Rudroff
1907 Apponyho školské maďarizačné zákony, vyučovanie v maďarčine
1906 Dobudovanie úzkokoľajky
1906 Zemetrasenie, poškodené takmer všetky budovy
1906 Vznik škridličiarne, pán farár Vojtech Rudroff
1904 Zemetrasenie
1904 Vznik mliekarenského družstva a gazdovského spolku, pán farár Vojtech Rudroff
1904 Vznik hasičského zboru, učiteľ Anton Bešško
1904 Kúpa striekačky
1903 Diplomovaný učiteľ Jozef Janeček
1901 Pálffyho chemická továreň začala svoju výrobu
1898 Učiteľom Anton Bešško, do r. 1914 a učiteľka Ferdinanda Zelegerova
1897 Zemetrasenie
1896 Začiatok budovania úzkokoľajky
1895 Vznik úverového družstva, pán farár Rudolf Novák
1890 Začiatok výstavby fabriky na suchú destiláciu dreva
1887 Rozšírený cintorín o východnú časť
1887 Vznik notariátu, notár Bernát Hajuš,

1887 Píla na Skalovej
1883 Prevzal panstvo už dospelý Jozef Pálffy
1875 Renovácia Dobrovodskej fary, farár Mikuláš Olah
1873 Zomrel Jozef Pálffy, poručníkom Móric Pálffy
1872 Zrušenie cechov – priemyselný zákon
1870 Vznik spolku sv. Vojtecha – Adalberta v Trnave
1867 V škole sa začalo vyučovať po maďarský
1867 Rakúsko – uhorské vyrovnanie
1864 Zlúčenie Dobrovodského a Smolenického panstva – pod spoločnou správou v Smoleniciach
1863 Vznik Matice slovenskej v Martine
1861 Memorandum slovenského národa v Martine
1855 Vdova po Jozefovi Erdödy, Alžbeta prepustila hrad a panstvo grófovi Jozefovi Pálffymu, Pálffyovci – červenokamenská vetva sa stala majiteľom Dobrovodského panstva /do 1945/
1855 Farár Jozef Novotný predseda školskej správy do r. 1873
1854 Postavenie náhrobku Jánovi Hollému
1854 Posledné verejné vystúpenie Ľudovíta Štúra
1853 Skončil pôsobenie učiteľ Imrich Šemeringa
1853 Nový učiteľ a organista Anton Nižňanský, pôsobil do r.1898
1850 Hodiny na kostolnej veži
1848 II. návšteva štúrovcov na Dobrej Vode
1848 Zrušenie poddanstva uhorským snemom
1848 Smrť Jána Hollého, pochovaný na miestnom cintoríne
1848 Farár Martin Lackovič založil nemocnicu na Dobrej Vode
1848 Žiadosti slovenského národa v Liptovskom Sv. Mikuláši
1847 Jozef Karol Viktorin navštívil Jána Hollého
1844 Založenie spolku Tatrín
1843 Príchod Jána Hollého z Maduníc na Dobrú Vodu
1843 Na fare zomiera Michal Lackovič, študent teológie, synovec farára Martina Lackoviča
1842 Štúrovci na návšteve u Jána Hollého
1842 Uzákonenie spisovnej slovenčiny Ľudovítom Štúrom
1830 Organ v kostole – autor, organár Martin Šaška
1820 Posviacka kostola

1819 Dostavaný farský kostol
1815 Zemetrasenie
1813 Hrad bol opustený a spustnutý
1810 Zemetrasenie
1808 Sa začasnil poľovačky na dobrovodskom panstve kráľ František
1807 Trepáreň na Dobrej Vode získala: "Status fabricarium et manufacturarum"
1806 II. reforma školstva
1805 Zemetrasenie
1805 Bitka troch cisárov pri Slavkove
1801 Farárom Juraj Horváth – člen Slovenského učeného tovarišstva (1801-1817)
1796 Založená trepáreň /Jozef Zechmeister/- na zjemňovanie konopnej priadze
1792 Založenie Slovenského učeného tovarišstva, Anton Bernolák, Juraj Fándly
1788 Začiatok výstavby súčasného kostola Narodenia Panny Márie
1787 Hrad prevzal gróf Jozef Erdödy
1786 Zrušenie bohoslužieb na hrade
1785 Zrušenie nevoľníctva v Uhorsku
1782 Najstaršia zachovaná pečať obce
1781 Tolerančný patent Jozefa II., zrovnoprávnenie protestantov s katolíckmi
1778 Zánik starého cintorína a gotického kostola
1777 Vydanie Ratio educationis – reforma školstva
1774 Gróf Jozef Erdödy dal postaviť Erdöház – Planinku /poľovnícky zámoček/
1770 Obnovili sa niektoré časti hradu
1770 Hrad majetkom detí po nebohom Gabrielovi Erdödyovi
1770 Nový cintorín na Kostolnej hôrke
1767 Mária Terézia, jednotný urbáriálny patent, urbárske regulácie
1766 Obnovenie hradnej kaplnky, posvätená Ignácom Jedličkom
1763 Zemetrasenie
1762 Vyhorel hrad Dobrá Voda – udrel doňho blesk
1760 Habáni sa vrátili do katolíckej cirkvi

1760 Ustanovený lesný poriadok vyrubovania stromov
1760 Hrad slúžil ako väznica pre previnilých poddaných
1754 Založená jednotriedna škola na Dobrej Vode
1749 Stĺp so sochou Sedembolestnej Panny Márie Šaštínskej,
Juraj Kohutovič
1738 Popravený Juraj Hrajnoha – zbojník
1730 Postavená kaplnka Najsvätejšej Trojice pod Mariášom,
/Juraj Pavlovič/
1719 Gróf Marek Czobor predal časť hradu Jánovi Horváthovi –
Šimončičovi, správcovi hradu
1719 Časť hradu vlastnil Štefan Thököly
1712 Výsadná listina Karola III.
1705 Začali sa viesť cirkevné matriky – Georgius Bočkay
1703 Protihabsburské povstanie Františka II. Rákocziho
1703 Vojská Františka II. Rákocziho obliehajú hrad, len ho
poškodili
1697 Výsadná listina Leopolda I.
1690 Hrad – značne poškodený
1683 Turci porazený spolu s Thökölyho vojskami pri Viedni
1683 Kuruci vyplienili Trnavu a okolie
1678 Nový urbár pre Dobrovodské panstvo
1678 Protihabsburské povstanie Imricha Thökölyho
1671 Odhalenie šľachtického Wesselényiho sprisahania
1663 Turci vyplienili Považie i Dobrovodské panstvo, Jusuf
paša
1657 Vdova po Gabrielovi Erdödy, Judita Amadeová zrenovovala
hrad
1657 Urbár majetkov Dobrej Vody a Smoleníc
1656 V majetkovej knihe sa Dobrá Voda uvádzaná ako poľné
mestečko
1654 Prehliadka hradného panstva /Occulata/ v r. 1656
1651 Rodina Jurkovičovcov prijatá medzi zemanov – armálisti
1648 Vestfálsky mier, ukončenie tridsaťročnej vojny
1645 Inventarizácia hradných hnuteľností
1645 Vojská Juraja Rákocziho spustošili okolie Trnavi aj mesto
Trnavu
1644 Protihabsburské povstanie Juraja I. Rákociho

1642 Obnova hradu
1642 Dokončenie výstavby kláštora františkánov na Katarínke
1635 Založenie univerzity v Trnave
1634 Cirkevná vizitácia
1634 Urbariát
1626 španielski cisárski jazdci vyplienili obce Dobrovodského panstva, bezúspešne obliehali hrad Dobrá Voda
1623 Vojská Gabriela Betlena s pomocou Turkov spustošili okolie Trnavy
1614 Dobrovodania oslobodení od platenia deviatka a desiatka kráľovským privilégium
1614 Protihabsburské povstanie Gabriela Betlena
1613 Tobiáš Urményi – prvý známy dobrovodský kňaz
1604 Krstiteľnica v kostole
1604 Protihabsburské šľachtické povstanie Štefana Bočkaja
1599 Ďalší vpád turkov na Považie, veľkovezír Ibrahim
1590 Zemetrasenie
1586 Zemetrasenie
1584 V Chtelnici začal Krištof Ungnád stavať kaštieľ, druhé sídlo panstva
1584 Anna Mária Ungnádová sa vydala za Tomáša I. Erdödyho, Dobrá Voda sa stala majetkom Erdödyovcov
1583 Kráľ Rudolf II. predal Dobrú Vodú Chorvátskému bánovi Krištofovi Ungnádovi
1569 Kráľ Maximilián dal Dobrú Vodú do zálohy Jánovi Choronovi/Chorenyi/
1568 Prvý zachovalý urbársky súpis Dobrovodského panstva
1567 Rod Országhovcov vymrel po meči, + Krištof Országh
1566 Príchod ďalších Srbochorvátov
1562 Morová epidémia
1560 Trnavská synoda nariadila pre farárov ustanoviť učiteľa pre vzdelávanie detí poddaných
1552 Padól Štefan Lossonczy
1549 Prenasledovanie habánov
1548 Ferdinand I., zákaz usádzovať anabaptistov v krajine
1545 príchod habánov na Slovensko – Sobotište
1545 Príchod Srbochorvatov na Dobrovodské panstvo

1542 Zomrel Ladislav II. Országh, manžel Anny Pákry, ktorá sa vydala za Štefana Lossoncyho – stal sa majiteľom a správcom panstva

1542 Albert z Močenku, kastelán na hrade

1532 Španielsky vojaci vyrabovali okolie Trnavy (aj v roku 1552)

1530 Vpád Turkov na Slovensko, beg Mehmed

1526 Bitka pri Moháči, Turci porazili uhorské vojská

1525 Habáni boli donútení opustiť svoje pôvodné domovy

1514 Sedliacke povstanie Juraja Dóžu Székelyho

1509 Morová epidémia

1482 Zomrel Michal Országh – Guthy

1468 Vojská českého kráľa Jiřího z Poděbrad dobyli a vypálili Trnavu a jej okolie

1467 Porážka bratříkov pri Veľkých Kostolňanoch – kapitán Ján Švehla, popravený obesením

1467 Štatút poľného mestečka s právom jarmokov, kráľ Matej Korvín

1443 Zemetrasenie

1437 Cisár Žigmund Luxemburský – oslobodenie od platenia mýta a tridsiatkového poplatku

1434 Rod Stiborovcov vymrel po meči – hrad majetkom kráľovskej koruny, jediná dcéra Stibora II. Katarína zdedila Beckovské panstvo

1434 Michal Országh z Gúthu – majiteľ hradu

1432 Husiti obsadili Trnavu, veliteľ Blažek z Borotína (1432-1435)

1430 Bitka proti husitom, pri Trnave

1428 Začiatok pustošivých husitských výprav na Slovensku

1425 Brat nebohého Stibora I., Nicolaus de Bydgosye majiteľ Dobrej Vody

1423 Chtelnica – druhé sídlo Dobrovodského panstva

1422 Prvá zachovaná listina písana v češtine, Dĺžobný úpis Stibora zo Stiboríc

1414 Zomrel vojvoda Stibor I.

1413 Stibor I. založil v Novom Meste nad Váhom augustiniánske prepozitúru, prvý prepošt Peter de Ostoja (+ 1419)

1408 Stibor I. člen "Dračieho rádu"
1406 Trnavu obsadilo kráľovské vojsko vedené Stiborom I. zo Stiboríc
1401 Najstarší známy dobrovodský urbár
1394 1. písomná zmienka o obci Dobrá Voda (Jokew)
1394 Stibor I. zo Stiboríc – majiteľ hradu
1392 Kráľ Žigmund zálohoval hrad Dobrá Voda (Jokow alias Gutenstein) Petrovi zo Štenberka, Erhardovi z Kunštátu, Petrovi a Lackovi z Kravaň za 20 tisíc zlatých.
1389 Stibor zo Stiboríc spolu s bratmi prijatí medzi barónov Uhorska, domovské právo v Uhorsku
1370 Príchod Stiborovcov na Slovensko
1363 Trnavčania získali od panovníka Ľudovíta I. právo rúbať drevo, lámať kameň a ťažiť vápenec na Dobrej Vode
1351 Uzákonenie deviatka
1348 Zemetrasenie, najstaršie zaznamenané zemetrasenie
1342 Kráľ Karol Róbert zaviedol daň od porty/brány/
1326 Prvý písomne doložený mlyn, stál na Blave /super fluvium Balaua/
1323 Sár Domokos – kastelánom na Dobrovodskom hrade
1323 Kasteláni do roku 1394 správcovia hradu
1321 V Trenčíne zomiera Matúš Čak – Trenčiansky
1320 Abovci stratili všetky majetky, /po bitke pri Rozhanovciach/
1320 Mikuláš Treutel – kastelánom na Dobrovodskom hrade
1317 Vojská rakúskeho vojvodu Fridricha obsadili hrad Dobrá Voda a vrátili ho kráľovi Karolovi Róbertovi
1316 1. pís. zmienka o hrade. Moka a Štefan Lwe, kasteláni Dobrovodského hradu
1316 Matúš Čak – Trenčiansky, majiteľ hradu, 26. 9. píše listy z Dobrej Vody
1312 Bitka pri Rozhanovciach, padol mag. Samuel Aba-Pekný, majiteľ Dobrej Vody (vymrela hlohovecká vetva Abovcov)
1307 Karol Róbert, uhorským kráľom
1301 Vymrela dynastia Arpádovcov
1294 Začiatok stavebných prác na súčasnom Dobrovodskom hrade
1289 Vojská Albrechta Habsburského obsadili Považie

1275 Majitelia hradu – Abovci, hlohovecká vetva
1271 Český král Přemysl Otakar II. a rakúske arciknieža Albrecht vpadli do Uhorska, tiahli pozdĺž Malých Karpát, dobytá bola aj opevnená Trnava
1263 Hrad Dobrá Voda spomínaný ako pohraničný hrad
1262 Listina Bélu IV. – vrch Dobrá Voda (mons Dobrovada)
1241 Tatársky vpád, porážka Bela IV (1241-1242).
1238 Kráľ Belo IV. udelil Trnave mestské vysady
1222 Zlatá bula kráľa Ondreja II., potvrdenie práv kráľovských servientov
1201 Templári /červení mnísi/ údajní stavitelia ranogotického hradu
1119 Kráľ Přemysl Otakar I. uzavrel manželstvo s dcérou uhorského kráľa Bela III. Konštanciou
1113 Zoborská listina – potok Blava – sa uvádza ako “aqua Blavva”
1109 Svätopluk, s moravským vojvodom Ottom II. vnikli na záp. Slovensko
1108 Nem. cisár Henrich V. a čes. knieža Svätopluk spustošili Považie
1074 Uhorsko bolo rozdelené na 45 komitátov
1042 Čes. panovník Břetislav s pomocou cisára Henricha III. obsadil záp. Slovensko
1018 Začleňovanie slovenských území do uhorského štátu
1001 Český kráľ Boleslav Chrabrý obsadil územie Slovenska do roku 1029
907 Maďari pri Bratislave porazili bavorské vojsko, rozpad Veľkej Moravy
907 Štefan I. korunovaný pápežom Silvestrom II. v Ostrihome za kráľa
896 Príchod starých Maďarov do Potisia
885 Zomiera arcibiskup Metod
869 V Ríme zomrel sv. Konštantín – Cyril
868 Pápež Hadrián II. schválil slovienske bohoslužobné knihy
833 Vznik Veľkej Moravy, knieža Mojmír I. vyhnať knieža Pribinu z Nitry
833 Príchod sv. Cyrila a Metoda na Veľkú Moravu

828 Prvý kresťanský kostol sv. Emerama v Nitre

658 Samova ríša

450 Príchod Slovanov na dnešné územie Slovenska
Mená v obci a vedľajšie mená...

V obecnej majetkovej knihe zo 17. storočia sa tiež spomína zvyklosť, že niektoré rodiny okrem priezvisk vlastnili i vedľajšie mená – prezývky. Tieto pochádzali buď od dávnych predkov jednej rodiny, majstrov, služobností alebo zvláštností, prípadne občanov pochádzajúcich z inej obce. Tieto vedľajšie mená sa končili príponou –ech.

V mnohých prípadoch možno pozorovať, že vedľajšie meno bolo i výsmechom. Na mnohých miestach Slovenska ešte aj dnes sa veľmi často zrodí takéto meno ako výsmech. Vedľajšie meno častokrát vznikalo i z dôvodu, že mnohí rodinní príslušníci mali to isté krstné meno. Slovenský ľud si totiž až do novších dôb udržiaval vo zvyku predtým známe a používané meno, často sa zdráhali pri krste použiť menej známe mená. V našej obci aj dnes máme občanov rovnakého priezviska a krstného mena.

Nárečie...

V obci sa hovorí špecifickým nárečím, z ktorého vyplýva aj prezývka “nápekané” z používania miesto tvaru náročky. Dobrovodské nárečie patrí do skupiny trnavských nárečí (kultúrnej západoslovenčiny), ktorým hovoria obyvatelia údolia potoka Blava od Dobrej Vody až po Trakovice. Samozrejme, že i tu sa nájdú určité odchýlky.

Alojz Mednyanský v cestopise Malebná cesta dolu Váhom vyjadruje mienku svojich súčasníkov, že “Trnava s okolím je známa, že sa tam hovorí najčistejším slovenským nárečím a najpôvabnejšími výrazmi a pokladá sa za hlavné stredisko slovenčiny.”

Skladba obce

V dnešnej dobe sa intravilán obce skladá z týchto častí: Hoštáky*, Dolný koniec, Zábľavie, Dolina, Podrovná, Široká, Ring, Poláková dolina a Podmariáš.

*Pozn.: Hoštáky – z nemeckého “hoch Stadt” – horné mesto, za hranicami, za hradbami

Srbochorváti na Dobrovodskom panstve

Na Dobrej Vode boli a sú rozšírené priezviská chorvátskeho pôvodu, ktoré sa sem dostali migráciou obyvateľstva (od stredného Dunaja, z poriečia Sávy a Drávy po bitke pri Moháči 1526). Chorváti hovorili Chorvátskym – kajkavským nárečím.

Chorvátmi by mohli byť nositelia týchto priezvisk: “Ažaltovič, Benedikovič, Fančovič, Gálovič, Holkovič, Jankovič, Jurkovič, Knazovič, Kohútovič, Kubovič, Lančarič, Lukačovič, Miklovič, Ondrejkoovič, Pavlovič, Polakovič, Ševčovič, Tomašovič, Tomovič, Vidovič a Zuzkovič”. Niektoré z týchto priezvisk sa už na Dobrej Vode nevyskytujú.

Meno Benedikovič sa prvýkrát vyskytuje v listine z Beckova 3. mája 1508, adresovanému Trnavskému magistrátu, čo môže potvrdzovať, že nie všetky priezviská končiace príponou –ovič, sú srbochorvátske, ale slovenské – je to posesívny, privlastňovací typ priezviska, ktorý pôvodne označoval syna dotyčného (Benedikt – Benedikovič, Kováč – Kovačovič).

Žili tu ako slobodní, kolonizátorom dali panovníci rozličné výsady ako oslobodenie od daní na určitú dobu, mohli svoje výrobky voľne predávať atď.

Prví Chorváti prišli na Slovensko okolo roku 1540 a na Dobrovodské panstvo okolo roku 1548 a usadili sa v Paderovciach, Radošovciach a Naháči. Ďalší Chorváti na územie panstva prišli po tureckom nájazde v roku 1566. Bol to vrchnosťou organizovaný odchod obyvateľstva, z ohrozených oblastí. Títo Chorváti sa časom “slovakizovali”, pretože slovenské prostredie a reč blízka chorvátskej, ako aj katolícke náboženstvo, prispelo k rýchlej asimilácii.

Židia a Cigáni na Dobrej Vode

Židia prišli na naše územie začiatkom 11. storočia. Kráľ Koloman (1095 – 1116) ich obdaril mnohými privilégiami: “Colomani regis lex” – kráľovské dôchodky, úrady, nehnuteľnosti, voľný pohyb po ríši, obchod... Kráľ Bélo IV. udelil židom v roku 1251 privilégium: “Belae regis Iura

iudeorum" –požičiavanie peňazí na vysoké úroky. V priebehu 18. storočia prišlo k ďalšiemu prílevu židovského obyvateľstva na Slovensko z Čiech a Moravy. V roku 1864 prišli na Slovensko židia z Haliče. Židia sa hlásili k nemeckej národnosti a od roku 1787 používali nemecké mená. Netvorili samostatnú židovskú obec, ale patrili do Chtelnice, kde sa viedla aj židovská matrika. Žili v diaspore s náboženskými bariérami. V Dobrej Vode mali len svoj cintorín, jeho zvyšky (asi 25 pomníkov) sa nachádzajú nad dobrovodským cintorínom, pod Šibeničným vrchom, pri hrade.

Osobitnú skupinu obyvateľov tvorili cigáni – Rómovia, ktorí prišli na Slovensko v 14. storočí. Vyhlasovali sa "za pútnikov z Malého Egypta". Za pravlasť Rómov sa pokladajú stredoindické štáty Bihár a Pandžáb. Predkovia Rómov patrili ku skupine Dómov, z toho pochádza názov Róm. Do strednej Európy Rómovia prenikali postupne v priebehu 12. a 13. storočia z územia dnešného Grécka. Najstaršia správa o pobyte Rómov na Slovensku je z roku 1322, keď spiško-novoveský richtár Ján Kunch pri opise majetkov spomenul potulujúcich sa Rómov na majetku rodiny Mariášiovcov, v okolí Špišskej Novej Vsi. Nie je známe, kedy sa usadili na území Dobrovodského panstva, lebo viedli potulný, kočovný život. Mnohí z nich boli remeselníci – kováči, korytári, košíkári. Vykonávali rôzne služby a uplatňovali sa aj ako hudobníci. To ich postupne priviedlo k tomu, že sa začali usádzať na okrajoch miest a osád. Na čele stál človek s prirodzenou autoritou: čibalo – vajda, ktorý ručil za poriadok a disciplínu, a sprostredkoval styk s úradmi.

Panovníčka Mária Terézia sa snažila o asimiláciu Rómov s ostatnými občanmi. Rómske deti v roku 1775 prideliť rodinám na výchovu. Akcia však nemala úspech.

Zemianske rodiny

Za vzorné služby panstvu, obetavosť a hrdinstvo vo vojnách a za inú činnosť, postupne poddaní získavali oslobodenie od robotovania a niektorí sa dostali do stavu zemanstva.

Častokrát ľudia hovorievali: “Boli pyšný na svoj stav, ale často na tom neboli lepšie ako usilovný poddaný”.

V obci žilo aj viacero zemanských rodín napr.:”Jurkovič, Benedikovič, Turaz, Odler, Lukačovič atď.”.

Rodina Jurkovičová bola listom kráľa Ferdinanda III. z 5. augusta 1651 prijatá medzi zemanov. Zemianstvo získal Adam Jurkovich – otec Juraja, ďalej Krištof Jurkovich – bratranec Juraja a Jána. V armálese sa nachádza zobrazenie erbu rodiny Jurkovičovej.**Richtári a riadenie obce**

V obci sa zachovala obecná kniha pochádzajúca zo 17. storočia. V knihe sú zaznamenané mnohé zaujímavé udalosti.

V roku 1658 správu obce tvorili: richtár (fojt), hajtman (veliteľ polície), 2 konšeli (obecní sluhovia), 2 šafári a 7 prísazných, ktorí sú menovite spomínaní v obecnej majetkovej knihe.

Funkciu notára zastával spravidla učiteľ – organista. Obec mala aj svojho nočného strážnika. Jeho povinnosťou bolo celú noc bdieť, strážil a dozeral na dodržiavanie nočného pokoja, chránil dedinu pred zlodejmi a v prípade požiaru zobudiť spiacich občanov. Pri obchôdzke dediny oznamoval vo veršoch počet hodín: “Chvál’ každý duch Hospodina ...!” a zvukom trúby z volského rohu. Jeho výstroj tvorila: halena, harapartňa alebo palica, hlásny roh alebo trúba, a lampáš.

Richtára si poddaní volili zo svojho stredu zámožnejší občania – sedliaci. Voľbu richtára vždy potvrdzoval zemepán ako zemský patrón mestečka. Prísahu skladal do rúk farára a zemepána, ktorý ho mohol aj odvolať, vo farskom kostole. Po roku 1848 skladal richtár prísahu pred stoličným slúžnym na obecnom dome. Ostatní členovia samosprávy prisahali pred zhromaždenou obcou, na obecnom dome. Pri sľube richtár sľúbil: “dodržiavať právo bez ohľadu na lásku, či ľúbosť, pôvod alebo postavenie”. Richtárom v obciach a mestečkách mohol byť len vážený občan, napr. z radov cechových majstrov, mlynárov alebo bohatších sedliakov, človek bezúhonných mravov, zbožný a bohabojný. Musel viesť bezúhonný život a vynikať dobrými vlastnosťami.

Nesmel byť tvrdohlavý, chybujúci a chamtivý. Nesmel sa dať podplácať. Mal byť nestranný a spravodlivý. Richtár mal slúžiť ľuďom a nie naopak. Jeho funkčné obdobie trvalo obyčajne rok, začínalo sa po Vianociach. Richtár nekoná nijaké roboty a povinnosti, ale pre pánsku kuchyňu vykrmí jednu ošípanú.

Funkciu richtára spravidla vykonával ten istý človek i niekoľkokrát za sebou. Na počiatku bola funkcia richtára čestná, nedostával za ňu plat. Úloha richtára nebola ľahká, na jednej strane mal brániť výsady a súčasne bol vykonávateľom zemepánskej vôle nad poddanými, patrilo mu nižšie súdnictvo – mohol trestať menšie priestupky. Bol pod ochranou zemepána a kto to porušil, bol za to bol potrestaný pokutou. Zodpovedný bol za bezpečnosť a poriadok, previnilcov odovzdával zemepánovi, menšie priestupky (krádeže, škody na poliach a stromoch, spory o medze, výtržnosti, bitky bez zabitia a priestupky proti mravnosti) súdil sám napr. peňažná pokuta, dereš, klada, pripútanie k stĺpu hanby – pranier, ktorý býval postavený uprostred obce, na námestí pred kostolom, atď.. K pranieru sa priväzovalo najmä v nedeľu od rána do večera, aby ľudia idúc do kostola mohli vidieť previnilca. Richtár bol pri vynášaní rozsudkov povinný dodržať všetky božské, ale aj krajinské zákony. Nesmel byť nerozhodný a bez vážnych príčin meniť svoj názor. Mal súdiť bez strachu a obáv. Dereš a klada patrili k vonkajším odznakom richtárskej právomoci, a preto ihneď po zvolení nového richtára museli sa preniesť do jeho domu.

Väčšie priestupky poddaných ako vraždu, podpaľačstvo, lúpež a iné ťažké zločiny súdila vrchnosť vždy sama. Zemepán niektoré ťažšie priestupky nechával súdiť kastelánom jednotlivých hradov, napr. dobrovodským kastelánom Albertom z Močenku v roku 1542.

Poddaný za každý väčší priestupok proti vrchnosti alebo spolupoddaným býval ihneď uväznený a držaný v hradnom väzení až do vykonania súdu. V 17. storočí sa ujala prax, že previnilci sa nechávali na slobode, ak priviedli za seba ručiteľov, ktorí svojím majetkom alebo zloženou peňažnou kauciou /100 – 500 zlatých/ ručili, že delikvent sa dostaví k

súdu a neutečie z územia panstva, zo svojej obce.

Ďalej richtár dozeral pri vybere rôznych poplatkov, daní, naturálnych dávok a vybavoval sťažnosti. Slovo richtár pochádza z nemeckého slova "Richter" – sudca. Mal starosť o verejný majetok a jeho ochranu.

Hajtman bol strážcom verejného poriadku, policajným strážnikom, ktorý vykonával rozkazy richtára a bol mu podriadený. Konšelov a notára si volili občania a im sa za svoj úrad zodpovedali. Úradné úkony sa vybavovali za prítomnosti prísazných. Nariadenia richtárskeho úradu dostávali úradnú platnosť potvrdením pečatou mestečka.

Obecný úrad mal aj svoj majetok, ktorý pozostával z nehnuteľností (obecné pozemky a obecný dom) a z finančného obnosu získaného z miestnych daní. Na obecnom dome sa vykonávali všetky záležitosti.

Dobrovodskí i vidiecki obyvatelia pri kúpe alebo predaji majetkov podľa tradície dodržiavali "Oldomáš", čo bolo nielen zvykom, ale znamenalo i potvrdenie právoplatnosti. V jednom zápise o predaji z roku 1647 sa píše: "Pre väčší dôvod istoty a hodnovernosti, pánovi richtárovi a ctenému predstavenstvu lial sa oldomáš".

V roku 1642 môžeme čítať, že: "Pán richtár a ctené predstavenstvo oldomáš dopili." Veľmi zaujímavý je koniec jednej zmluvy, v ktorej sa spomína, že zmluva bola potvrdená aj stisnutím rúk.

Do roku 1763 boli dedičný richtári, odvtedy boli volení. Richtár nosil ako odznak svojej moci palicu.

Richtár na najčestnejšom mieste opatroval richtársku truhlicu. U nového richtára skladal starý richtár účty, odprosoval občanov, ak im nejako ublížil a dával oldomáš. Od roku 1924 sa na miesto richtára volil starosta. Právomoc obecného richtára bola oveľa väčšia ako za prvej ČSR.

Ďalšie obecné funkcie boli: hrobár, poštár, obecní pastier, vartáš, hlásnik, bubeník, zvonár.

Notariát

Notár bol predstaviteľom administratívy, výkonný orgán štátnej správy a poradca obecnej správy. V obci od roku 1887 existoval aj notariát. Prvým notárom bol Bernát Hajduš. Ešte v tom istom roku sa stal notárom Alexander Fixek, ktorý tu bol notárom 41 rokov. Potom bol notárom Emerich Strelka. Notariát bol v budove dnešného obecného úradu. Povinnosťou notára bolo predkladať návrhy, viesť protokol, vybavovať úpravy vrchnosti a informovať o tom obecnú radu, viesť písomnú agendu obce, evidencie a financie obce. Viedol obecnú knihu, písal žiadosti, sťažnosti, zmluvy a posledné vôle. Zúčastňoval sa schôdzí obecného zastupiteľstva.

Všeobecný úvod

Hospodársky život bol založený predovšetkým na roľníctve a chove hospodárskych zvierat. Remeselnú výrobu zabezpečovali remeselníci organizovaní v cechoch, ktoré chránili ich záujmy. Pre zaujímavosť uvádzame, že v roku 1925 boli v obci: 6 obchodov, 3 hostince, 4 mäsiari, 12 kamenárov, 8 povrazníkov, 3 stolári, 2 kolári, 2 kováči, 4 krajčíri, 4 obuvníci a 4 mlynári.

Cechy boli ochranou aj pred konkurenciou. Dozerali na úroveň remesla a kvalitu výrobkov, regulovali ceny. Cechy sa riadili podľa pravidiel /artikuly/, ktoré boli od 18. storočia potvrdené vrchnosťou – panovníkom. Artikuly obsahovali práva a povinnosti cechov a ich príslušníkov, upravovali ich vzájomný pomer, určovali poplatky, pokuty, ceny výrobkov, atď.. Cechy vytvárali: majstri, tovariši a učni. Na čele cechu stál cechový majster, ktorý dbal na to, aby členovia cechu boli svedomití v plnení náboženských povinností. Bol volený každoročne na výročný deň udelenia artikulov. Každý cech mal svoj znak, zástavu, pečatidlo s obrazom patróna a cechovú truhlicu, ktorej boli opatrované cechové artikuly, privilégia, cechové knihy, výučné a majstrovské listy, vandrovné knižky, pečatidlá a iné predmety. Otvorením cechovej truhly začínala a jej zatvorením končila schôdza cechu.

Cechmajster reprezentoval cech pred vrchnosťami, hájil jeho záujmy, dbal na dodržiavanie artikúl. Staral sa o dobrú akosť výrobkov a v menších priestupkoch mohol i trestať členov cechu i telesnými trestami.

Najväčším trestom však bolo vylúčenie z cechu. Cechy mali v kostoloch aj oltáre svojich patrónov, lavice v kostole a na procesiach sa zúčastňovali s cechovou zástavou.

Život tovariša po stránke pracovnej a spoločenskej bol veľmi obmedzený. Po čase sa musel každý tovariš vydať na vandrovku, aby sa zdokonalil v remesle. So sebou si bral vandrovný list, vandrovnú knižku, kapsu a palicu. Vandrovka trvala 2. – 3. roky. Po ukončení vandrovky nasledoval ešte majstrovský rok. Potom vykonanie majstrovského diela. Po povýšení na majstra si mohol založiť dielňu a oženiť sa.

Učni mali najnižšie postavenie. Za učňa mohol byť prijatí len takí chlapci, ktorí pochádzali zo zákonného manželstva. Synovia poddaných museli mať súhlas svojich zemepánov. Okrem práci v dielni museli vykonávať rozličné domáce práce v majstrovom dome. Učňovský čas trval 3. – 4. roky. Boli častokrát trestaní bitkou.

Na Slovensku prevládal nemecký typ cechovníctva. Cechy u nás boli zrušené v roku 1872 priemyselným zákonom.

V minulosti sa značná časť obyvateľstva živila poľnohospodárstvom, prácou v lesoch, podomovým obchodom a domácim priemyslom. Niekdajšie obyvateľstvo obce bolo širokoďaleko známe svojimi remeslami, najmä kamenárstvom, vápenkárstvom a povrazníctvom.

Poľnohospodárstvo

V okolí obce sa nachádzajú pastviny, ktoré sa používali najmä pre chov oviec, kôz a rožného statku. Poľnohospodárstvo bolo už od nepamäti spojené s chovom dobytká, ktorý bol jedinou ťažnou silou pre hospodárstvo poddaného, ale aj zemepána. Chovali sa kone, voly, kravy, ošípané, a ovce. Aj chov hydiny bol veľmi rozšírený, nakoľko poddaní ju odovzdávali pre zemepánovu kuchyňu. Dobrovoďania dávnejšie pestovali pre svoju vlastnú potrebu kvalitné konope a kapustu. Za obcou smerom na Pod Mariáš sa nachádzali močidlá, /miesta na namáčanie ľanu a konopí, boli 0,75 – 1,5 m hlboké jamy naplnené vodou, blízkosti obce pri potoku, máčanie ľanu trvalo 3 dni a konope 2 týždne/.

Dobrovoďania pestovali vo veľkom množstve tiež ovocné stromy, najmä jablone, hrušky, slivky, orechy a iné. Polia sú tu inak macošské, obrábali sa v trojročnom cykle. Úhorenie bolo vtedy, pri vtedajšom spôsobe obrábania pôdy nevyhnutné.

Obrábanie pôdy, tvrdá a úmorná práca na poli vyplňala celý život dedinského človeka. Dobrá úroda závisela od kvalitného obrobenia pôdy. Úspech práce roľníka závisel vo veľkej miere nielen od jeho úsilia, ale aj od výkyvov počasia.

V 18. storočí začali prenikať aj na územie Slovenska nové spôsoby hospodárenia. Úsilie po zvyšovaní poľnohospodárskej produkcie vyžadovalo opustiť extenzívne hospodárenie a zaviesť intenzívne obrábanie polí. Zastaraný trojpoľný systém hospodárenia bol veľkou brzdou pokroku rastlinnej i živočíšnej výroby. Úhorenie jednej tretiny chotára z dôvodov "odpočinutia" pôdy nedovoľovalo zvýšiť produkciu. Hoci sa vedelo, že ubúdanie živín v pôde sa dá nahradiť aj iným spôsobom, ťažko sa upúšťalo od starých, zaužívaných foriem hospodárenia. Hoci hnojenie maštaľným hnojom a striedanie plodín po sebe úplne nahrádzalo úhorenie, jednako sa pomaly ujímali nové spôsoby hospodárenia najmä medzi drobným poddanským ľuďom. Začalo sa prejavovať aj úsilie sceľovať pôdu, najmä panskú, do väčších lánov a zdokonaľovalo sa majerské hospodárenie. Zemepán často kalkuloval a vynachádzal rôzne spôsoby, ako zvýšiť svoje príjmy z pôdy panskej i urbárskej. Nový spôsob výroby často vyžadoval suroviny aj od poľnohospodárstva /konope, ľan/. Niektoré produkty svojho poľnohospodárskeho majetku začal zemepán spracúvať priemyselne vo vlastných výrobniach. Zemepáni zakladali liehovary, papierne, pivovary, píly a iné. Ak ich výrobné neprinášali dostatočné príjmy, dávali ich do prenájmu.

Kamenárstvo

Veľkú tradíciu má predovšetkým kamenárstvo – kameňospracujúce remeslo, lebo je tu dostatok dobrého a kvalitného kameňa /pieskovca/, z ktorého majstri kamenári tesali najmä náhrobné pomníky v štýle tzv. zľudovelého baroka, ktoré sa nachádzajú v širokom okolí. Tieto tzv. basové kríže /srdcovité/ boli

vytesané z jedného kusa kameňa.

Z ľudových remesiel, ktoré sa vykonávali na Dobrej Vode, zaujíma prvoradé miesto kamenárstvo ako zdroj existencie pomerne značného počtu obyvateľstva v minulosti.

O skutočnosti, že kameň bol významnou miestnou surovinou už v minulosti, svedčí tiež maďarský názov obce Jókő – Dobrý Kameň. Tento materiál tu miestni kamenári spracovávali po viac generácií. Podľa ľudovej tradície sa tu kamenárske remeslo vykonávalo už od stavby dobrovodského hradu, kedy sa sem pozvali cudzí remeselníci. Dobrovodský kamenári boli súčasťou cechovej organizácie so sídlom v Chtelnici, ktorá združovala okrem kamenárov aj murárov.

Koncom 19. storočia pracovalo na Dobrej Vode 24 kamenárov. Domáci remeselníci vyrábali náhrobníky a úžitkové predmety pre potreby vidieckeho obyvateľstva trnavského okolia. Bolo to obdobie pomernej prosperity kamenárskeho remesla, čo sa prejavilo tiež na spôsobe života jeho príslušníkov. V čase zvýšených objednávok odchádzali "partyje" kamenárov i na celý týždeň do lomov v horách, odkiaľ sa vracali domov iba na nedeľu. Pretože pracovná sezóna trvala vždy od skorej jari až do Všetech svätých /1. november/ stavali si na prenocovanie a uskladnenie nástrojov a zásob búdy z kameňa, prípadne i z dreva, ktoré pokrývali drevenou strechou krytou dechtovým papierom. Okrem zásob prinesených z domu privážali im potraviny na ručných vozíkoch obchodníci z Vrbového, ale chodili za nimi i obchodníci a priekupníci zo vzdialenejších miest, ktorí takto využívali kúpyschopnosť kamenárov, ktorá bola v tom čase u vidieckeho obyvateľstva neobvyklá.

Keď nebolo dosť práce, chodili majstri i do vzdialenejších obcí "na zjednaní". Tu navštevovali rodiny, v ktorých v poslednom čase niekto zomrel, a uzatvárali objednávky. Vybrané preddavky boli často na dlhú dobu jediným príjmom rodiny, ba pre daktorého ľahkomyselného remeselníka týmto vôbec obchod končil bez toho, že by odovzdať výrobok. V takýchto obdobiach žili kamenárske rodiny veľmi skromne, najmä v zimnom období, keď nebolo práce. Preklenúť takúto mŕtvu sezónu umožňovalo iba

obvyklé malé hospodárstvo, pozostávajúce z kúska pôdy osadenej zemiakmi a chovu drobného domáceho zvieratstva.

Počas druhej svetovej vojny opäť nakrátko ožila stará výroba žarnovov pre ručné mletie obilia a po jej skončení znamenal zvýšený stavebný ruch určité krátkodobé oživenie kamenárského remesla. Táto konjunktúra v podmienkách hospodárskej prestavby povojnového života nemohla však trvať dlho. Pomerne drahé opracovanie prírodného kameňa muselo ustúpiť lacnejšiemu umelému kameňu, ktorého výroba sa na Dobrej Vode ujímala najmä u mladších remeselníkov a drahá výroba malých dielni rentabilnej veľkovýrobe, založenej na deľbe práce v podnikoch. Kamenárstvo sa udržiava na Dobrej Vode obvykle v niekoľkých rodinách, v ktorých sa dedilo z otca na syna, prípadne na synovca. Najznámejšími kamenárskymi rodinami boli: Pripkovci, Friedlovci, Benedikovičovci, Velbovci a Pospíšilovci. Príčinu tohoto zjavu treba hľadať v okolnosti, že takýto systém umožňoval vyučiť sa remeslu bez väčších finančných obetí. Nástroje si dobrovodskí kamenári kupovali pred prvou svetovou vojnou vo Viedni, za prvej ČSR v trnavských železiarskych obchodoch. Špičiaky a dlátka vedel vyhotoviť i miestny kováč. Ten tiež nabrúsil – “ostril” – otupené špičiaky a zalieval – “natavil brok” – do jamôk vyhlbených na ploškách kladív od úderov, čo pri intenzívnejšej práci bolo treba opakovať približne každých 14 dní.

Po vyhliadnutí vhodného kameňa si kamenár “banu odkryl”, alebo pokračoval v čerpaní zo starej. Na novom mieste povrch očistil krompáčom a hlinu oškrabal lopatou. Na skale si poznačil žiadané rozmery pomocou uholnice – “vingla” a špičiaku – “špicajzna”. V smere naznačenom špičiakom, do ktorého udieral veľkým, až 5 kg ťažkým kladivom – “puckou”, vysekával járok – “šramoval”. Hĺbka járku zodpovedala hrúbke budúceho kvádra, avšak pri rozmeroch sa rátalo vždy s určitou rezervou, a preto sa kamene šramovali vždy o niečo väčšie. Po ošramovaní kamenár navrátil na dne budúceho kvádra špičiakom a kladivom diery, do ktorých vkladal železné klíny, podložené a kryté kúskami železa – “plechmi”. Udieraním do klinov a husto opakovaným navrtávaním uvoľnil vyznačený kváder od svojej základne.

Nakoniec so 100 – 150 cm dlhým železným sochorom – “štanglou” i so zosilnenou hlavicom – “bretštangla”, nadvihoval – “podebíral” kameň. Pomocník ho pritom podkladal drevenými klinmi, a tak postavili – “zvážili” kameň na jeho bočnú stenu. U kameňa veľkého 2 kubické metre trvá šramovanie 3 – 4 dni usilovnej práce. Pri šramovaní sedávali kamenári na vreci naplnenom slamou, alebo slamennom vechti – “mrváni”. Ak bol kameň príliš veľký, rozštiepil sa špičiakom a kladivom na menšie kusy, pričom sa nežiadúce výčnelky na lome odrážali dlátom – “brajtajznu”, alebo jeho širším variantom – “cepák”. Tvar na posekaných kusoch sa označil tužkou – “obrazzoval” a vyrovnával špičiakom – “opasíroval”. Takto upravený kameň sa potom odvážal z lomu ku konečmu spracovaniu domov. Záprah si kamenári obyčajne požičiavali od roľníkov za protislužby. Najväčším problémom bola doprava kameňa na voz. Keďže lomy sú často na vyšších brehoch, bol treba niekedy pri jeho približovaní prekonávať i väčší výškový rozdiel. Používali na to 2 kusy drevenej guľatiny, na ktorej kameň podľa potreby posúvali, alebo brzdili drevenými drúkmi priamo na voz. Menšie kusy naň preniesli na silných drevených doskách.

Po odvezení kameňa na majstrov dvor sa pokračovalo v práci. Tá prebiehala opäť vonku, pretože črepiny odsekávané z kameňa by boli poškodili dielenské zariadenie, najmä okná. Kameň sa postavil na 2 kozlíky – “stolice”, na ktorých sa dlátom a špičiakom vrázaným pomocou kladiva vysekával definitívny tvar náhrobníka. Dobrovodské náhrobníky, ako ich možno od roku 1778 sledovať na miestnom cintoríne, prešli určitým vývojom v súhlase so slohovými vplyvmi doby. Najstaršie majú nad soklom zaokrúhlený, väčšinou srdcovitý tvar. Pretože spolu so soklom pripomínajú basu, nazývajú sa – “basové”. Pochádzajú z konca 18. storočia a prvej tretiny 19. storočia. Ich výška sa pohybovala medzi 70 – 100 cm. Proti klesaniu náhrobníkov sa začali za prvej ČSR zhotovovať betónové základy – “grunštány”. Robili sa aj polooblúkové pomníky – “hrany”. Z polovice 19. storočia pochádzajú rovné blokované náhrobníky, ktoré vykazujú najviac dekoratívnych prvkov, odrážajúcich zľudovelé poňatie klasicizmu u nás. V tomto období sa začali robiť aj oblúkové

náhrobníky – “púgnové”, jedno až dvojoblúkové náhrobníky “dvojáky” a “trojáky”, určili sa vedľa seba ležiacim členom jednej rodiny. Posledný oblúkový náhrobník “dvoják” zhotovil v roku 1927 Aurel Pripko.

Najčastejším rytým motívom na náhrobníkoch sú šesťcípe hviezdice, alebo umrlčie hlavy na ich sokloch. Korpus na starších náhrobníkoch prezrádza ľudové poňatie proporcionality, ako i telesného tvaru. Zatiaľ čo novšie korpusy sú schématickejšie a zrejme tvorené podľa predlohy. Zriedkavejšie nájdeme na sokli reliéf patróna zomrelého.

Z novších náhrobníkov boli veľmi obľúbené plastické motívy zlomenej lipy, ktoré sú pozostatkom meštiackeho, secesne orientovaného vkusu.

Okrem náhrobníkov sa zhotovovali tiež náhrobné dosky – “fólové platne”, ako i obruby – “ajnfasungy” na ne. Tieto si žiadali veľké kamenné platne rozmerov až 2 x 1m a ich otesávanie predpokladalo už určitú rutinu.

Príležitostne sa na Dobrej Vode tesali tiež sokle pod pomníky a pod plastiky religiózneho charakteru, vlastné sochy boli väčšinou importom najmä z Moravy.

Ťažisko kamenárskej výroby na Dobrej Vody spočívalo v zhotovovaní náhrobníkov, významnou súčasťou bol aj stavebný kameň. Staviteľia si tu objednávali kvádre, ako polotovar na ďalšie opracovanie, potom schody, prahy – “zolponky”, klenutie nad dvere – “šturc” i platne na hradenie studní. Kamenári vyrábali aj menšie úžitkové predmety, ako boli žarnovy – “šrotovníky” a žľaby – “hranty” pre dobytok a hydinu, ale tiež ku studniam. Tieto predmety sa zväčša robili z nevydarených, prasklých kvádrov. Železné rukoväte k žarnovom ukuli miestni kováči.

Vplyv mestských remeselníkov na tvorbu dobrovodských kamenárov sa prejavuje zreteľne vo využívaní slohového tvaroslovia výzdobových prvkov, napr. zuborez – “conšnit”, feston – “khenk”, valcovec – “uxnavre”, oblúčkový lem “čipky”, rozeta a korpus. Práve toto ľudové chápanie slohového tvaroslovia spolu so zľudovelou technologickou terminológiou cudzieho pôvodu možno považovať za domáci prínos.

Vápenkárstvo

Vápno sa na Dobrej Vode páli podľa miestnej tradície už od dávnych čias. Využívaním vápenca v Brezovskom pohorí potvrdzujú i miestne názvy. Podľa Pála Jedlicsku sa koncom 19. storočia zapodievalo na Dobrej Vode vápenníctvom 7 rodín, ktoré pálili vápno v 6. peciach pri ceste na Hradište pod Vrátnom, teda na miestach, kde sa pálilo vápno ešte donedávna. S rozvozom vápna spája Jedlicska aj oslobodenie od mýtnych poplatkov, ktoré dobrovodskí občania dosiahli. Pred rokom 1930 bolo v obci s 1388 obyvateľmi na 33 vápenných pecí a predajom vápna sa zaoberalo 41 vápenníkov, odchádzajúcich so svojimi výrobkami až do okolia Komárna. Pálenie vápna a práce s tým spojené predstavovali hlavný alebo príležitostný zdroj príjmov približne pre 1/3 obyvateľstva do druhej svetovej vojny. Tento počet vzrástol dopytom po vápne v prvých povojnových rokoch. Na vápenníctve sa okrem tzv. vápeníkov, teda ľudí s prevádzkovým kapitálom, zúčastňovali vlastní výrobcovia – lamači kameňa, paliči vápenca, ľudia zamestnávajúci sa dovozom a predajom dreva, a príležitostné výpomocné sily, ktoré svoku odmenu za drobnejšie práce, získanú vo forme vápna alebo drevenného uhlia, vymieňali v dedinských domácnostiach spravidla za potraviny.

Od roku 1952 bolo pálenie vápna ako súkromné podnikanie obmedzené.

Dobrovodský vápenníci pálievali vápno za obcou v Doline. Terén tu mal všetky výhody: pece tu boli vhlbené do 1,80 – 2 m vysokých briežkov, tiahnucích sa po oboch stranách pozdĺž cesty. Na jednej strane boli umiestnené dokonca v blízkosti vápencového lomu – bane. Cesta spájala pece priamo s lesom, ktorý poskytoval drevo na pálenie vápna. Blízkosť ľudských obidlí zas zabezpečovala dostatok vody potrebnej na stavanie pecí a zahášanie ohňa. Okolité terén mal teda v porovnaní s prostredím iných oblastí veľké prednosti, ktoré do istej miery tiež ovplyvnili prácu, najmä transport.

Proces pálenia

Vnútro pece od sokla po ústie vyložil jej staviteľ nepálenými

sušenými tehľami, ktoré vyrábali Cigáni zo žltej hlíny, vykopanej v "Pavlíkách kúce". Nepálená tehla tu mala prednosť pred pálenou: "skôr sa zlála v celistvú stenu a nevydúvalo ju". Tehla sa zlepovala – "zavázala" blatom. Posledný rad – "štós" i vrchná "šara" pri hornom ústí bol z pálenej tehly, lebo nepálená tehla by sa bola v daždi "osípala".

Pec postavili dvaja muži za jeden deň, väčšinou paliči, ale "moseli sa šikovno obracať". Avšak i ženy sa vyznali v tejto práci a iba z opatrnosti prenechávali stavanie pece mužom. Dobre postavená pec vydržala i 10 rokov. Ak sa zo steny "vyrúcala cehla, vycápali ju z holím blatom" zo žltej hlíny. Na vrchu Cerník a na Planinke sa pálievalo na prelome 20. storočia vo veľkých grófských peciach o kapacite až 50 metrických centov.

Keď bola pec postavená, zapálili v nej raždie a iný odpad z lesa – "špinu", aby sa vysušila. To isté robili tiež na jar pred prvým pálením. Po tejto príprave mohol palič prikročiť k napĺňaniu pece – sklepeniu vápencom.

Vápenec sa lámal v lome – bani – neďaleko pecí. Skaly patrili urbáru. Vápenník, ktorý celú výrobu financoval, musel urbáru zložiť od jednej pece za prvej ČSR 2 Kčs, v období krátko po druhej svetovej vojne 10 Kč, do obecnej pokladnice.

Dobrovodský vápenec je biely, pri povrchu žilnatý – "štichoví". Vápno z neho je podradnejšej kvality, ale vhodné predovšetkým na bielenie.

Na začiatku 20. storočia sa kameň lámal, vlastne rípal klinom a za použitia kladiva uvoľňoval čaganom, prípadne 2 – 3 m dlhou baramitou, železnou tyčou na konci sploštenou. Neskôr používali na základe povolenia miestnych úradov pušný prach, ktorý kupovali v obchode so spotrebným tovarom na Brezovej pod Bradlom. Kameň spravidla lámal lamač, ale niekedy si celý materiál zadovážil palič sám, ak mal povolenie na lámanie kameňa.

Nalámaný kameň zložili z voza pri peci. Tu sa kladivom potíkol na potrebné kusy: najväčšie sklepvníki, okrúhle gule a plochšie obkladki. Pec napĺňali obvykle dvaja: muž stojaci na dne pece sklepil, žena mu podávala potrebné kamene, ktorých

zásobu nosila v koši. Aby sa vytvorilo bezpečné klenutie, musel sa kameň ukladať tak, aby horný prečnieval o niečo nad spodným – “kamen sa musí zasekuvat”. Klenutie, ktorého stavba začínala na sokli, robilo sa zo sklepníkov, priestor medzi ním a stenou pece sa vyplňal gulami. Na klenutú kopuľu zvrchu nahádzali gule a dookola sa obložila obkladkami. Pritom sa klenutie – “klenung” – stávalo tak dlho, ako len bolo možné z vnútra pece, až napokon staviteľ vyšiel po rebríku malým otvorom v klenutí. Klenutie potom dokončil už zvonku, pravda, tu sa ťažšie sklepiť. Klenung vedel postaviť každý palič, hoci táto práca vyžaduje veľkú zručnosť a skúsenosť. Neodborne stavaná klenba sa zrútila. Stávalo sa to najmä vtedy, keď čeluste neboli dosť pevné. Avšak podľa miestnej tradície bolo vítané, keď pri sklepení vypadol, čo len jeden kameň. Takáto nehoda zabezpečila dobrý odbyt – “vápno bolo predajné”. Zručnosť dobrovodských vápeníkov bola známa v širokom okolí, preto tiež niektorých pozávali za inštruktorov k stavebným robotníkom /Vendelín Benedikovič/.

Vápno páľil palič sám, alebo pracoval so ženou, prípadne s odrastenými deťmi. Často však páľili vápno iba ženy. Paliči sa regrutovali z chudobných hošťačnikov – ľudí bez pôdy, ktorí pracovali pre vápenníka, alebo páľili niekedy i vo vlastnej peci. Vápno sa páľievalo od jari, najmä od Veľkej noci až do Všetich svätých /1. november/.

Pec sa zapalovala vechťom slamy a kálaničkami, alebo sa preniesol oheň z jednej pece do druhej. Kým sa oheň rozhorel, prikladali drobnejšie drevo, neskôr už na jeho druhu nezáležalo. Na pálenie je najlepšie suché bukové drevo. Cerové drevo vytvára na vápne tmavozelený povlak – “škáru”. Také vápno sa rozhasilo dobre, ale na líčenie nebolo predajné. Drevo prikladali do pece horným ohnišťom, spodným prehrabovali oheň pomocou železného ohrebla, ktorým “robili luft”. Aby jeho drevená rukoväť nezhorela, namočili ju občas v riedkom blate – “špine”, ktoré zvýšilo od vystielania pece. Po zapálení ohňa v peci ešte dodatočne vyplnili kameňmi malé otvory, aby oheň nevyrážal, ale inde bežné izolovanie kopule blatom sa tu nerobilo. Po rozhorení sa ohňa nazhromaždili pred dolné

ohnisko väčšie kamene, aby otvor bol čo najmenší. Palič potom sledoval skúseným okom stupeň vypálenia. Jeden pracovník stačil obsluhovať maximálne 3 pece.

S pálením začali najčastejšie v piatok popoludní, aby do polnoci bola pec vypálená. Horúčava nútila robotníkov pracovať i v chladnejších nociach iba v košeliach. Smäd zahášali väčšími dávkami piva, v bdelom stave udržiavalo paličov víno. Preto nie div, že pálenie bolo sprevádzané výbornou náladou zúčastnených. Často až do rána, keď už pec vychladla, ozýval sa z Doliny spev so sprievodom harmoniky, takže sa tieto miesta stávali spoločenským strediskom dobrovodskej mládeže. Zábava rýchlo utíchla, keď počas pálenia začalo pršať. Vtedy bolo treba zachrániť aspoň drevo a pravdaže, aj palič hľadal úkryt v búde – “šope”. Bola to vlastne iba sedlovitá strieška s drevenou konštrukciou, hore pokrytá plechom. Ak sa v peci ešte nezačalo nezačalo kúriť, alebo bola už vychladnutá, chránil sa jej obsah pred náhlym dažďom pokrytím kopule voskovanou plachtou, ktorú používali na zakrytie voza. Na ochranu proti prudkým nárazom vetra staval sa pri peci vetrolam, ktorý často tvorila iba doska opretá o 2 kolíky. Vápno od kočujúcich vápenníkov sa používalo na stavby, líčenie, na vinice alebo ako hnojivo na polia. Predalo sa aj vápno pomrvené cestou na prach. Tobolo vhodné na omietnutie kurínov pri epidémiách hydiny, na dezinfekciu a posýpanie záhradiek proti hmyzu. Vápno zo žilnatého vápenca – “štichové” – sa primiešalo do bezchybného a predávalo sa za tú istú cenu, pretože práca s ním bola rovnaká.

Vápenník po návrate vyplatil paliča i lamača. Paličov príjem bol v rokoch 1919 – 1938 12 Kčs od jednej pece. Krátko po skončení druhej svetovej vojny v čase konjunktúry 150 Kčs. Paličovi pripadol väčšinou i vedľajší produkt – drevené uhlie. To sa po vychladnutí pece vyhrabalo, zadusilo prachom a nechalo sa ešte 2 hodiny chladnúť. Potom sa na riečici preosialo a balilo do papierových mechov. Chodili si poň kováči z Brezovej pod Bradlom, iní ho vozili do mlyna v Špačinciach. Za prvej ČSR žiadali paliči za 10 – kilový mech dreveného uhlia 2 Kčs, po druhej svetovej vojne 10 Kčs.

Návratom vápenníka a výplatou mzdy sa končil jeden cyklus.

Hrnčiarstvo – Habáni v Dobrej Vode

Novokrstenecké hnutie /habáni/ sa zrodilo v alpských krajinách začiatkom 16. storočia. Bolo reakciou na určité nedostatky, ktoré videli jeho prívrženci v Luterovej reformácii. Ideovou bázou anabaptizmu bolo prvé kresťanstvo. Náboženstvo považovali za hlavný zmysel svojho života, čo vidieť i z toho, že preň opustili svoju vlasť. Vychádzali z túžby po dokonalejšom, spravodlivejšom živote, po praktickom a mravnom konaní zameranom na uspokojovanie materiálnych potrieb blížneho. Táto cirkev mala byť cirkvou bez akejkoľvek poškvرنy a chýb, skladajúca sa zo samých počestných ľudí. Vodcom anabaptistov bol v Nemecku Tomáš Munzer (1490 – 1525) radikálny teológ reformácie a vodca sedliackého povstania v Durínsku, 27. mája 1525 bol sťatý mečom. Habáni boli skupinou nemeckých anabaptistov pod vedením kazateľa, misionára a reformátorského biskupa Jakuba Huttera, ktorý pochádzal z juhotirolského mestečka Moso, v severnom Taliansku. Bol klobučníkom. (upálený bol v Innsbrucku, 25. februára 1536). V januári 1525 boli habáni nútení opustiť svoje pôvodné domovy. A tak sa začala ich strastiplná cesta z domu cez Čechy na Moravu a na Slovensko, najprv do Sobotišťa /1545/. Habáni si tu založili hrnčiarske dielne. Na Dobrú Vodu /1646/ prišli zo Sobotišťa. Západné Slovensko sa tak v 16. a 17. storočí stalo prvým trvalejším domovom habánov.

Svojou organizáciou práce, dozorom nad kvalitou výrobkov a pokročilými výrobnými technikami čoskoro prevýšili ostatných majstrov hrnčiarov. Pre ich prácu bolo príznačné dokonalé remeselné majstrovstvo a mimoriadna starostlivosť v príprave farieb, glazúr a vypalovania – hrnčiarska majoliková výroba. Priniesli zo sebou tajomstvo výroby majoliky, najmä však olovnato – cíničitej polevy a farebnej maľovky. Používali najmä rastlinný dekor s najrozmanitejšími variáciami kvetov, úponkov a listov, ktoré vychádzali z ich remeselného poňatia. Ešte v roku 1612 sa zakazovalo habánom zdobyť svoje výrobky maľbou zvierat a vtákov. Neskôr si brali motívy aj zo života.

Dekór dopĺňali iniciály objednávateľa a vročenie. V keramike sa venovali hrnčiarstvu, kachliarstvu a džbánkarsstvu.

Na Dobrej Vode sa nachádza kvalitná ílová pôda. Dobrovodské habánske hliníky boli pri cintoríne a na Plešivej. Na akosti nakopanej hliny mnoho záležalo, lebo akú hlinu si džbánkár na jar nakopal, z takej musel po celý rok robiť. Na kopaní hliny v hliníku sa zúčastňoval celý "vrštat" (majster, tovariši, meláč, učni, aj niektoré ženy tovarišov, ktoré tiež remeslu dobre rozumely). Najskôr sa odstránil trávnik, potom vrchná hlina "červenica". Sila vrstvy neupotrebitelnej hliny bola rôzna. Na Dobrej Vode stačilo iba odškriabnúť trávnik s ornitou a už sa objavila hlina "ako mydlo". Bolo tu dostatok kvalitnej hliny. Kopanie hliny bola práca veľmi nebezpečná, lebo podkopaná stena sa neraz susedila a kopajúcich zavalila. Džbánkarská hlina oproti hrnčiarскеj je vápenitá a vypaľuje sa do biela.

Sídlo habánov bolo pôvodne uprostred dediny v 11 domoch, za horným mlynom, nad potokom Blava. Sídľili tam ešte v 19. storočí. Niektorí z habánov žili i na Dobrovodskom hrade. Najstaršími dobrovodskými habánmi boli Schmidtovcia a Odlerovcia. Dobrovodskí habáni vyrábali hlavne riad pre dedinské obyvateľstvo s charakteristickým drobnejším dekórom, prevažne v modrej farbe.

Za prácu spoločnosť svojim členom poskytovala celé zaopatrenie, vrátane ubytovania, stravovania, odevu i zaopatrenia v starobe. Spoločne sa starali o starých a nevládných. Manželské dvojice mali pridelené izbičky.

Na prelome 17. a 18. storočia tu žili rodiny: Egl, Keller, Kitta, Kleineder, Mayer, Muller, Odler, Pullman, Roth, Seidel, Seithel, Schmidt, Schultz, Tongler a Wirt. Rod Kitta bol čisto habánsky a stretáme sa s ním takmer vo všetkých habánskych strediskách na západnom Slovensku.

V prvej polovici 20. storočia tu žili bývalé anabaptistické rodiny: Wirt, Pullman a Schulz. Z nehabánských tovarišov sú známi: Kramárik, Juraj Kovarík, Michal Tomašovič, Ján a Pavol Stahoví, Michal Demin, Ján Ludvík. Džbánkarský učni Ján Konečný a Juraj Mancovič pracovali u majstra Imra Lackoviča.

V dobrovodskej rímskokatolíckej matrike je naznačený ako prvý habán Emerich Schmidt – džbankár, ktorému sa 21. novembra 1773 narodil syn Ján. Schmidtovci vymierajú v prvej polovici 19. storočia. Na dobrovodskej cintoríne je pekne tesaný kríž, kde je peknými písmenami do kameňa vytesané: “Tu odpočíva W Kristu Panu usnuli Johanes Ssmít, Majster czbankar, Dna 17. Junius Roku Pane 1793.” Dňa 7. januára 1811 sa v Trenčíne žení 20 ročný Ján Schmidt džbankár z Dobrej Vody, s Máriou Evou Perneckou, z Trenčína. V dobrovodskej matrike môžeme čítať, že pomocnými tovarichármi boli aj cigáni: 16. mája 1789 bol pochovaný Juraj Horvaryk, slobodný, u Jána Schmidta, džbankara, pracujúci tovarichár, 38 ročný, pochádzajúci z Košolnej, z cigánskeho rodu.

Habánsku komunitu spravovalo niekoľko starších volených členov. Títo mali prácu rozdelenú tak, že jeden spravoval pokladňu, iný nakupoval potrebné veci a iný ich zase rozdeľoval. Keď niekto niečo potreboval pre seba, ženu alebo deti oznámil to starejšiemu “gazdovi” a ten mu to prideliť zo spoločnej pokladne.

Habánske deti boli vedené k pravdovravnosti, čestnosti, statočnosti, pokore, poslušnosti, úcte k rodičom a starším, láske k súrodencom. Odsudzovali hlavne pýchu a egoizmus. Stali sa z nich chýrni remeselníci. Všetci habáni boli gramotní. Žiaci celý čas žili mimo svojej rodiny. Rodičia sa potom mohli bez starostí venovať svojmu povolaniu.

Habáni mohli vstupovať do stavu manželského opäť len s príslušníkmi toho istého rodu. Manželstvo sa uzatváralo bez ohľadu na citové vzťahy mladých ľudí. Ten, kto sa rozhodol oženiť, predniesol svoju žiadosť starším, ktorí mu na najbližšom zhromaždení predstavili tri nevesti, z ktorých si mohol jednu vybrať, a schválili jeho voľbu. Mohli sa oženiť s dievkami z vlastného dvora, alebo iných habánskych dvorov. Habánske spoločenské boli pomerne malé a uzavreté jednotky a sobáše povoľovali v 3. a 4. stupni príbuzenstva /bratranec – sestranica/. Zmiešané manželstvá sa nedovoľovali pod trestom vylúčenia z obce. Keď sa habánka vydala von z habánskeho dvora, nedostala nič okrem šiat, ktoré mala na sebe oblečené.

Manželia bývali v pridelených komôrkach v podkroví, nad dielňami. Po narodení dieťaťa sa matke venovala zvýšená starostlivosť.

Strohá náboženská prísnosť prenikala do celého spôsobu života. Keďže prepych bol odsudzovaný, aj odev habánov bol veľmi jednoduchý, striedmy a prakticky. Nepoznali nijakú nádheru, a ani výstrednosti. Predpisy presne upravovali spôsob oblečenia vzhľadom na pracovné zaradenie, vekovú kategóriu a pohlavie. Habánsky odev bol zhotovený z plátna a súkna, strihom vychádzal z nemeckého meštianskeho odevu zo 16. storočia, ktorého prvky pomerne dlho konzervoval. Ženy nosili krátku priliehavú blúzku, dlhú, tmavú, širokú, skladanú sukňu, strihanú do tvaru zvona a zásteru. Ženský odev dopĺňali pančuchy, topánky, pôvodne klobúk, neskôr šatka. Základom mužského odevu bola košeľa, vestový, v drieku zúžený, do pása skladaný čierny dlhý kabát až po kolená a nohavice siahajúce pod kolená. Odev dopĺňali pančuchy, topánky a klobúk s veľkou, širokou strechou.

Po smrti osobné predmety zomrelého pripadli obci.

Dobrovodskí džbánkari boli na prelome 18. a 19. storočia organizovaní v džbánkarskom cechu, ktorého sídlom bola Suchá nad Parnou. Ich pravidlá boli v roku 1802 znovu potvrdené zemepánom Jánom Pálffym. V tomto cechu boli organizovaní džbánkari z Boleráza, z Dechtíc, z Dobrej Vody, z Chtelnice, z Košolnej, zo Smoleníc a Suchej nad Parnou. Pre Dobrovodských džbankárov je charakteristická modrá farba. Posledným výrobcom bol Florian Wirth. Slovenskí džbánkari v 19. storočí splynuli s habánmi a prebrali od nich vyspelú technológiu.

Dobrá hlina je prvou a základnou podmienkou džbáňkarstva. Džbáňkarstvom samým i vedľajšou prácou s ním súvisiacou, ako dovážaním hlíny, dreva na pálenie v peciach, odvážaním a predajom riadu a podobne sa v 17. až 19. storočí živilo mnoho ľudí.

Povrazníctvo

Ďalším remeslom bolo povrazníctvo. Povrazníci vyrábali povrazy z konopnej priadze /šúľaním nespradeného vlákna medzi dlaňami

alebo dlaňou o stehno/, ktoré sa skrúcali z viacerých prameňov iba pomocou dlaní zavesením nití na kliniec, kľučku dverí alebo pripevnením na klát. Dlhšie a hrubšie povrazy ako napríklad povrazy na vodenie statku, upevňovanie bremien na vozoch, atď. Si vyžadovali viac prameňov a aj väčšiu silu na skrúcanie vlákien. Povrazy a laná mali pri práci roľníka mnohostranné uplatnenie. Patrónkou povrazníkov je sv. Anna. S povrazníckym tovarom sa chodilo až do Čiech a do Maďarska. Základnou surovinou boli konope.

12. septembra 1796 na základe povolenia grófa Jozefa Erdödyho z roku 1792 si založili na Dobrej Vode Jozef Zechmeister – obchodník, pochádzajúci z Trnavy s manželkou Máriou r. Legardyovou a s Rakúšanom Legardom strojmi dobre vybavený textilný podnik na zjemňovanie konopnej priadze – trepáreň s podmienkou, že blavskí mlynári nesmú utrpieť ujmu. Pri príprave konopí na vlákna bolo treba veľa vody, preto valchy /úprava tkaniny zbíjaním a splstňovaním domácky vyrobeného súkna tak, aby bolo čo najhustejšie, boli to samostatné jednopriestorové objekty, ktorých zariadenie pozostávalo z vodného kolesa, s kladou s dreveným korytom, doň sa dávalo súkno a kladami sa zbíjalo, /patrón sv. Jakub mladší – apoštol/ stavali vedľa mlynov, kde jej mali dostatok. Trepáreň zo strojmi na lámanie konope stála na Blave, pri Kohútovom mlyne, ktorý neskôr patrilo rodine Schultzovej. V podniku sa za pomoci strojov, ktoré Legard vynašiel a na ktoré v roku 1792 dostal privilégium, zjemňovali konope, až dosiahli takú kvalitu ako najlepší ľan a potom sa priadli. Podnik začal pracovať v roku 1796 v novovystavanej budove. Jeho stroje poháňalo vodné koleso. Pracovalo v ňom viac tovarišov. Vyrábali najmä zjemnenú konopnú priadzu (“Spinnhar” – upradené vlasy), ktorú predávali najmä do Pešti. Od roku 1798 bol jediným majiteľom podniku Jozef Zechmeister, na ktorého Legard preniesol platnosť svojho privilégia. Jozef Zechmeister potom podnik podstatne zväčšil, požiadal o predĺženie svojho “privilégie exclusiva”, ktoré platilo na šesť rokov, v čom mu vyhovel. V roku 1807 získal “Status fabricarum et manufacturarum.” V tomto období mal podnik dosť malý obrat,

pretože veľmi stúpila cena konopí a colne boli preferované textilné výrobky zo západnej časti habsburskej ríše na úkor Uhorska. Povrazníci si konope dovážali aj z okolitých obcí. Ich výrobky sa tešili dobrej povesti.

Mlynárstvo

Mlynárstvo malo za úlohu spracovanie obilia, múky a iné produkty. Patrónkou je sv. Kristína, ktorú vhodili do vody s mlynským kameňom uviazaným na hrdle. Mlynárske právo patrilo zemepánovi. Bolo veľmi výnosným zemepánovým regálnym právom. Zabezpečovalo zemepánovi mať na svojom pozemku mlyn a na svojom území každého iného z mletia vylúčiť. V dôsledku toho jeho poddaní mohli mlieť obilie len v mlyne svojho zemepána. Za mletie vyberal zemepán odmenu (melné) spravidla v obilí alebo v múke. Mlyny bývali prepožičiavané nájomcovi – mlynárovi, ktorí platil buď v peniazoch alebo v naturáliach. Práce okolo mlyna i opravy, bol povinný si urobiť mlynár sám na vlastné trovy. K tomu potrebné veci ako: drevo, dosky, kameň, železo je povinné dodať panstvo.

Prvý písomne doložený mlyn v Dobrej Vode bol na Blave v roku 1326 /Super fluvium Balaua/.

Na celom panstve bolo začiatkom 17. storočia 37 mlynov a z nich iba dva boli v rukách slobodných zemanov. Celkový príjem za prenájom mlynov bol ročne 1191 meríc pšenice. Cena pšenice sa v 17. storočí pohybovala od 20 – 30 denárov za mericu. Keď teda počítame iba priemer 25 denárov za mericu, príjem z mlynov len za pšenicu predstavoval 152 zlatých a 75 denárov.

Okrem toho každý mlynár musel pre zemepána vychovať jednu ošípanú, ktorej cene sa pohybovala od 1 zlatého 50 denárov do 2 zlatých 50 denárov. Výdaje spojené s vykrmením ošípanej boli asi 2 zlaté.

Pri vývoji mlynských poplatkov možno pozorovať konzervatívnosť feudálneho zriadenia, pretože ich výška sa skoro nemenila. Možno si to objasniť na Jurkovičovom mlyne na Dobrej Vode, ktorý bol od konca 16. storočia až do začiatku 20. storočia v majetku tej istej rodiny. Mlynársky poplatok od tohoto mlyna v roku 1614 bol 30 meríc pšenice a vykrmenie 1 ošípanej. V

peňažnej hodnote to bolo asi 9 zlatých a 50 denárov. O sto rokov neskoršie bol mlynársky poplatok od toho istého mlyna ešte stále 30 meríc pšenice a za robotu platil 8 zlatých a 50 denárov. Ošípanú musel vykrmovať každoročne tak, že dva roky krmil pre Erdödyovcov a tretí rok pre grófa Marka Czobora. Z tejto povinnosti sa mohol vykúpiť sumou 5 zlatých. Hodnota všetkých mlynských dávok a poplatkov z tohoto mlyna pre roky 1717 až 1726 bola asi 25 zlatých. V roku 1810 sa od mlyna platil už iba peňažný poplatok 25 zlatých ročne.

V 19. storočí bolo v dobrovodskej chotári 8 mlynov a to dva na tri kamene, päť na dva kamene a jeden na jeden kameň. Dobrovodské panstvo malo na začiatku 17. storočia 37 mlynov. Voda Blavy už na vzdialenosť 400 siah od prameňa môže hnať mlyn.

V roku 1810 bolo v dobrovodskej časti panstva 40 mlynov, za ktoré zemepán dostával celkovú sumu 73 300 zlatých.

V mlyne platil zvlášty režim a vždy sa dodržiaval poriadok. Platilo tu: Kto prv príde, ten prv melie!

15. decembra 1656 uzavreli zmluvu medzi sebou miestni mlynári a uzniesli sa, že od jednej mece obilia jedna mlecia miera, od pol mece zase pol miery váhy budú brať. Ktorý mlynár zoberie nad túto mieru, musí v prospech kostola 2 zlatky pokuty zaplatiť. Mleciiu mieru so súhlasom obecného predstavenstva ustálili na tri a pol holby. Mlynár, ktorý by väčšiu alebo menšiu mieru použil, odobralo sa mu z mlyna vreteno a umiestnili ho v kostole a vrátilo sa mu až po zložení pokuty. Túto zmluvu štyria zmluvní mlynári oldomášom potvrdili. Úpadok mlynárstva spôsobil vznik parných mlynov a zrušenie mlynárskeho cechu. Mlynári mleli za peniaze židom a ľudia si múku a chlieb kupovali od nich v obchode.

Na začiatku 20. storočia existovali už len dva mlyny, ktoré boli časom prerobené. Jeden mlyn prerobili na naturálne byty pre robotníkov chemickej továrne a v druhom bola uložená vodná turbína pre továreň.

Hostinec, obchod a jatka

Hostince, obchody a jatky patrili tiež medzi regálne práva

zemepána. Ich príjem patril v prvom rade zemepánovi. Preto len ten sa mohol zaoberať krčmárskou živnosťou, obchodom alebo mäsiarstvom, kto si vykonávanie týchto živností vyárendoval od zemepána. Nájomné od nich sa v starších dobách vyberalo v naturáliach, ale neskoršie bolo aj toto prevedené na peniaze. Poddaní dobrovodského panstva boli povinní ročne značnú časť zemepánovho vína v obci sami odpredať, za drahší peniaz ako svoje vlastné. Zemepánovo víno sa šenkovalo od sv. Jura /24. apríla/ do sv. Michala /29. septembra/ a predávalo sa o dva denáre na pinte drahšie ako ich vlastné víno. Od sv. Michala do sv. Jura sa zase šenkovalo víno poddaných. Šenkovaním vína poveroval zemepán schopnejších poddaných, ktorí boli potom oslobodení od služieb, od daní s výnimkou župnej dane. Šenkári platili nájom za to, že zemepán im prepustil tzv. regálne právo na predaj alkoholu.

Výčap bol hospodárskym centrom dediny, tu sa ľud schádzal na výplaty i nákupy. Krčma plnila funkciu kultúrno spoločenskú, politickej inštitúcie, stredisko informácii a spolkového života i kultúrno spoločenského vyžitia. V krčme sa hrávali ochotnícke divadlá, boli tanečné zábavy, atď.. /v reštaurácii u Procházku je i dnes sála s javiskom/.

V 17. storočí sa muselo na Dobrej Vode predať 5 sudov piva po 12 denárov za jednu holbu. Niektorí zámožnejší poddaní mali vlastné domáce kotlíky na pálenie slivovice, borovičky, režného, atď., za čo platili pánovi ročný poplatok 1 až 3 zlaté. Výška poplatkov sa neriadila množstvom vypáleného liehu.

Spočiatku šenkovali len miestni poddaní. Neskoršie prichádza medzičlánok žid. A tak z mozoľov poddaného žili už dvaja: zemepán a žid. Okrem vína a piva sa pila ešte aj pálenka, ktorá bola dvakrát drahšia ako víno. Mnohí poddaní si pálili pálenku tajne, zo sliviek a raže.

V dobrovodskom panstve vznikali obchody, ktoré patrili židom, a ktorí zato platili árendu panstvu.

K regálnemu právu panstva patrila aj jatka. Bol to výhradný predaj mäsa z vlastného chovu, za ceny stanovené zemepánom. Poddaný nesmel predávať mäso z vlastného chovu. Mäsiar bol

povinný odovzdávať panstvu za rok 20 funtov loja a jednu dobrú volskú kožu. Priemerná cena loja bola až 6 denárov za funt. Z loja sa vyrábali sviečky a volské kože sa použili na výrobu remeňa na konské postroje, obuv a iné. Na výsek mäsa pravdepodobne nebola osobitná miesnosť. Poddaní sa snažili byť v spotrebe mäsa sebestační. Mnohí šenkári v dobrovodskom panstve mali zároveň i výsek mäsa, za ktorý platili ročný nájom.

Rybolov a poľovníctvo

Medzi regálne práva zemepána patril aj rybolov a poľovníctvo. V urbári z roku 1614 sa uvádza: "Potok Blava je pre poddaných zakázaný. Nikto nech sa neopováži chytať ryby". V urbári z roku 1657 sa uvádza: "Pod trestom 12 zlatých sa zakazuje poddaným chytať ryby a raky vo vodách Blavy". Neskôr dostali poddaný povolenie chytať niektoré druhy rýb.

Taisto bolo zakázané poľovať v okolitých horách. Patrónom poľovníkov je sv. Hubert. Regálne právo na rybolov zaniklo v roku 1889 a v roku 1918 zaniklo regálne právo na poľovku.

Drevospracujúci priemysel

Zemepán zásoboval svojich poddaných palivovým a stavebným drevom. Nárok naň mal každý poddaný, ale len v rozsahu jeho domácej potreby. V dobrovodskom panstve od roku 1760 vládol ustálený lesný poriadok vyrubovania stromov. Drevo sa smie ťažiť a vyvážať z lesov od začiatku novembra do konca marca. Nech je to poddaný, či panstvo, všetko jedno. Drevo sa smie vyviešť len na poukážku hospodárskeho správcu. Lesná správa obhospodarovala majetky na Dobrej Vode, Hradišti, Šterusách, Kočíne a Lančare – 12 600 k.j.. Dbala na obnovu a výsadbu podľa prevádzkového plánu. Ročná ťažba bola 12 000 pr. m. bukového dreva (18% úžitkové, 22% palivové a 60% na výrobu chemikálií). Drevorubačstvo patrilo k sezónnym zamestnaniam.

Kolárstvo – výroba kolies a vozov. Technické postupy zahŕňajú v sebe takmer všetky techniky obrábania dreva: /skrúcanie, kresanie, točenie, ohýbanie/. Na kolesá a vozy sa používalo najmä dubové a brestové drevo. Celé koleso sa nerobilo z

rovnakého materiálu, lebo rovnaký materiál by sa zle viazal na spojoch. Kolesá mávali 12 spíc. Patróni sv. Katarína – bola lámaná na kolese a sv. Enlogius.

Stolárstvo – výroba nábytku a drevených stavebných článkov /okien, dvier/ v duchu neskorogotického a renesančného štýlu.

Píla

Na spodnom chotári nazvanom Skalová pracovala od roku 1887 píla, ktorú založil gróf Jozef Pálffy. Bola vybavená moderným zariadením a bola poháňaná vodnou turbínou. Za 8 hodín spracovala vyše 7 metrov kubických guľatiny. Vyrábali sa tu polotovary na výrobu ohýbaného nábytku, parkety z dubového dreva a šindel' – /strešná krytina/, ktorý sa vyrábala z mäkkého dreva štiepaním a žliabkovaním obojručným nožom na obojručnom stroji. Mäkké drevo sa používalo na výrobu drevenej vlny, ktorú s pilinami často dávali ako podstielku do maštali.

Kováčstvo

Tvorilo najdôležitejšiu zložku pri spracovaní kovov. Kováč spracúval železo kovaním a ovládal aj podkúvanie koní. V dedine býval zvyčajne jeden kováč, ktorý sa špecializoval najmä na opravy železného náradia, výrobu klinec, reťazí, poľnohospodárskeho náradia, podkúvanie, výrobu kovania, svietnikov, trojnožiek a iné. Tešil sa v obci prejavom pozornosti a úcty. Často vykonávali i rôzne ďalšie služby. Patrili k zámožnejším vrstvám dedinského obyvateľstva. Patrónom je sv. Elígus, kováč – mučeník. Kováčke vyhne bývali majetkom obce a obce si do nich kováčov zjednávali alebo ich dávali kováčom do prenájmu – obecný kováč. Kováčka vyhna stála osobitne na voľnom priestranstve, pri dome kováča. Išlo o jednopriestorovú stavbu, ktorá mala okrem vnútornej miestnosti vonkajší prístrešok, v ktorom sa robili väčšie ukončovacie práce a najmä podkúvanie koní.

Tehelňa

V obci bola aj tehelňa, ktorej tehla sa označovala skratkov F.B.W. /spolumajitelia: Fischer, Benedikovič, Weiss, 2 Židia a

jeden Slováč/. Tehly sa vyrábali z tehliarskej hlíny bez prímiesí. Tvarovali sa v drevených formách. Prispievali k rozvoju murovaného staviteľstva obytných a hospodárskych budov. Patrónom tehliarov je sv. Štefan, diakon, prvý mučeník. 2. októbra 1930 táto tehelňa zhorela.

Škridličiareň

Škridličiareň v pieskovcoch pod Mariášom vyrábala cementovú škridlu. Jej výrobu zaviedol v roku 1906 veľadôstojný pán farár Vojtech Rudroff. Bola majetkom akčnej spoločnosti. Vyrábala sa hladká a drážkovaná ohňovzdorná tvarovka obdĺžnikového tvaru. Patrónom je sv. Rafael – archanjel. Tradícia výroby cementovej škridle trvá až po súčasnosť.

Handrári

Chudobní obyvatelia sa zaoberali aj kúpou, zberom starých handier, ktoré predávali do papierní, najmä harmaneckej a ďalších druhotných surovín na vidieku. Títo zberatelia chodili po dedinách a za zakúpené handry miesto peňazí dávali rôznych galantérny tovar: šnúry, stužky, ihly, špendlíky a iné predmety. Zberatelia chodili s batohom na pleciach alebo s povozom a z kostí zhotovenou píšťalkou pískali jednotonovú nôtu, bezstarostne kráčali z jednej obce do druhej a domov k rodine sa vracali za dva – tri týždne.

Títo skupovači handier museli mať k prevodzovaniu živnosti pas. Známý je takýto pas z roku 1850, ktorého majiteľom bol Ján Mikula, tu narodený v roku 1805. Tento pas z obdobia Bachovho absolutizmu je v nemčine. Druhý najstarší pas bol na meno Jána Poláčka, narodeného v roku 1792.

Spočiatku sa zbieral najmä textil pre potrebu papierní, neskôr aj iné druhotné suroviny /železo/.

Košikárstvo

V košíkárstve sa najčastejšie používali prúty z vrby. Materiál košíkári získavali orezávaním prútov v jarných mesiacoch z divo rastúcich drevín pozdĺž potoka. Z prútia sa robili predovšetkým koše na transport poľnohospodárskych plodín. Boli to zväčša okrúhle alebo oválne koše s jednoduchými ušami.

Väčšina obyvateľstva si prútenné predmety vyrábala sama.

Obuvníctvo, ševcovstvo

Domáca výroba i oprava obuvi /črievice, pantofle, papuče, krpce/. Ševci patrili k najchudobnejším remeselníkom.

Krajčírstvo, výšivkárstvo

Krajčírstvo

Spracovanie textilných vlákien a textilu – zhotovovanie odevných súčiastok. Šitie odevov a bielizne. Táto práca bola prevažne doménov žien, ktoré udržiavali tradičné formy odevu. Väčšina odevných súčiastok bola najmä z domáceho plátna.

Výšivkárstvo

Ženy v Dobrej Vode sa zaoberali aj výšivkárstvom. Ale zmenou módy v obliekaní v 19. a 20. storočí sa strácal záujem o hodnotné výšivky. V 19. storočí začali ručnú prácu vytláčať strojovo zhotovené výšivky a čipky, ručná práca pomali začala miznúť i z bielizne a krojov. Podľa krojov ľudia vedeli, odkiaľ kraj pochádza. Väčšia časť kroja bola zhotovená z domácich látok ako konope a ľanové plátno. Kroje mali prísne používanie podľa obyčajných – pracovných dní a sviatkov. V krojoch sa nerobil rozdiel majetkový, ale len vekový, pre dospelých a pre deti, pre dievčatá a ženy i pre mládenčov a mužov. Mali kroje letné i zimné, svadobné i smútočné. Tvary ornamentov a súhra ich farieb, to všetko svedčí o umeleckom nadaní a zručnosti slovenských ľudí. “Čo vrštek prejdeš, iný kraj nájdeš!” Ľudové umenie textilných výrobkov ako ručná práca, výšivka, pletenie a viazanie sa stáva pomaly zabudnutým, čo je veľká škoda. Slovenské kroje boli nepreberným sústredením bohatstva krásy a umenia, v ktorých žila sláva storočí.

Chemická továreň

Len malá časť miestneho obyvateľstva sa zaoberala poľnohospodárstvom, lebo zem nie je veľmi úrodná, je jej málo a bonita pôdy je veľmi zlá. Bolo tu dostatok kvalitného dreva. Preto sa koncom minulého storočia /1890/ začala stavať

fabrika, ktorá začala vyrábať v roku 1901. Gróf Jozef Pálffy využil konjunktúru a snažil sa využiť surovinovú základňu, ktorú poskytovali jeho lesy.

Väčšina obyvateľov bola zamestnaná v miestnej chemickej továrni na suchú destiláciu dreva, ktorú vybudoval gróf Jozef Pálffy /1853 – 21. januára 1920 v Davose vo Švajčiarsku na tuberkulózu/.

V továrni na Dobrej Vode sa spracúvali len suroviny, polotovary sa spracúval v továrni v Horných Orešanoch. Výrobky išli predovšetkým na export do Nemecka a Anglicka. Továreň mala osobitnú správu a úradníctvo. Riaditeľstvo bolo v Horných Orešanoch. Suchá destilácia dreva sa robila v 12 retortových peciach, do ktorých sa vošlo po 5 prn siahového dreva.

Výroba v továrni sa časom rozšírila o výrobu umelého laku, živice, acetónu, octu a počas druhej svetovej vojny o výrobu aktívneho uhlia. V továrni sa týždenne vyplácalo asi 20 000 korún. Priemerný denný zárobok v továrni bol 14 – 16 korún. Každý robotník zamestnaný v továrni dostával tzv. deputát. /12 metrov kubických dreva ročne/. Mnoho ľudí pracovalo v lesoch a zvážalo bukové drevo do továrne. Drevo sa v horách ťažilo od mesiaca novembra do konca marca. Zvážalo sa úzkokoľajnou železničkou, ktorá vznikla na tieto účely v rokoch 1898 – 1906. Úzkokoľajka spájala jednotlivé závody so železničnou stanicou v Smoleniciach a s dôležitými strediskami, kde boli zásoby surovín. Mala spolu vyše 70 km. /Smolenice – DV 22 km, DV – Lukačkový járok 6 km, DV – hájovňa Široká 13 km, DV – Mlyn 1 km, Smolenice závod 10 km, závod – píla 1 km, závod – Hutý 10 km, koľajnica v smolenickom závode, skladoch a výhybkách vyše 7 km/. Dráha pôvodne viedla až do Kátloviec, kde mal veľkostatok liehovar, ďalej viedla na Erdoház – Planinku a až do Trstína. Na celej úzkokoľajke premávalo 6 parných a 5 dieselových lokomotív, 2 dreziny, 2 osobné motorové vozy a 140 nákladných vagónov.

Práca spojená s výstavbou dráhy bola veľmi ťažká a namáhavá. Stavali ju cudzinci, väčšinou Poliáci, Taliani a Chorváti. Tunajší ľud ich nazýval barábli. Ubytovaní boli po skupinkách v panských domoch. Občania žijúci v tej dobe nespomínali na

nich v dobrom, pretože mnohí po práci chodili do hostincov, kde pili a vyvolávali škriepky a bitky s miestnymi obyvateľmi. Pre vybudovanie trate bolo potrebné a nevyhnutné prelámať kamenný vrch nad Hlávkou v dĺžke 50 m a v šírke 10 m /Aišnit – Eischmitt/.

Práve pri tejto práci sa našla v skalách skamenelá kostra pravekého veľkého zvierťa. Továreň na Dobrej Vode mala 2 menšie lokomotívy. /Jozef Pálffy jednu pomenoval podľa svojej ženy "Lucia" a ďalšiu podľa dcéry "Paulína"/ a 2 väčšie lokomotívy /Menu a Goliata/ Ich mená boli výrazne označené na lokomotívach. Dnes už táto železnica neexistuje, čo je veľká škoda. Bola zrušená v roku 1957.

- **armálisti** – zemanía bez majetku, dostali len panovníkom písomne potvrdenú armálnu erbovú listinu, erb a nie majetok, poddaný povýšený panovníkom do šľachtického stavu za vojenské zásluhy alebo za zásluhy v službách magnátov, – slúžili vo vojenskej službe, v kráľovskej a verejnej správe, hierarchicky, právne, spoločensky a majetkovo stáli na konci feudálneho rebríčka.
- **bán** – po panovníkovi najvyšší feudálny hodnostár, najvyšší správny úradník v Chorvátsku, kráľovský miestodržiteľ v Chorvátsku, dedičný vládca v Bosne, titul guvernéra správnych oblastí – bánovín.
- **barón** – člen kráľovskej rady, najnižší titul príslušníka vysokej šľachty, ktorý získal na základe majetku, nie rodu, dostal majetok priamo od kráľa a bol jeho vazalom, najvplyvnejší a najbohatší krajinský zemepán, ich povinnosťou bola vojenská služba – vydržovali súkromné vojsko a bojovali pod vlastnou korohvou – zástavou, /veľký boháč/.
- **desiatok** – dežma – cirkevná daň vyberaná v hodnote 1/10 úrody poľnohospodárskych produktov, zaviedol ju kráľ Štefan I. pred rokom 1031, neskôr vyberaná v peniazoch.
- **deviatok** – nona – feudálna naturálna renta, daň poddaných zemepánovi odvádzaná v naturáliách vo výške 1/9 poľnohospodárskej produkcie, zaviedol ju kráľ

Ľudovít z Anjou 11. decembra 1351, neskôr vyberaná v peniazoch.

- **dežmár** – vyberač desiatkov.
- **dvorníci** – remeselníci zaobstarávajúci služby pre kráľovský dvor alebo pre dvorce veľmožov.
- **dvorský krajinský sudca** – iudex curiae regiae – zástupca palatína v správe kráľovského dvora, člen kráľovskej rady, predseda kráľovskej súdnej tabule.
- **familiár** – drobný šľachtic v službách majetnejších šľachticov – v služobnom pomere – pán za vykonané služby poskytoval familiárom nie len spoločenskú a právnu ochranu, ale aj živobytie a neraz i pôdu, vykonával administratívne, súdne, správne, vojenské a remeselné služby na pánovom majetku.
- **gróf** – príslušník vyššej šľachty, kráľovský úradník centrálnej alebo župnej správy, veľmož, ktorý vlastnil väčšie pozemkové majetky, grófi tvorili stredný stupeň veľmožského stavu, hierarchicky stáli za kniežatami pred barónmi, heraldicky príslušnosť ku grófstvu vyjadrovala deväťcípa koruna v klenote rodového erbu.
- **hradský veliteľ** – maior exercitus – veliteľ hradských vojakov, zástupca hradského župana, viedol voj príslušného hradského župana.
- **hajtman** – vyšší, samostatný veliteľ armády, oddielu alebo útvaru.
- **hlavný kancelár** – summus cancellarius – člen tajnej i uhorskej rady, bol ostrihomský arcibiskup.
- **hlavný pokladník** – summus thesaurarius – člen kráľovskej rady, správca kráľovského pokladu, sudca kráľovských miest, správca štátnych daní a kráľovských financií.
- **hradskí vojaci** – jobbagiones castrí – vojaci hradných panstiev.
- **janičiari** – príslušníci elitného pechotného vojska osmanskej armády.
- **kancelár** – cancellarius – vedúci úradu kancelárie svetského alebo cirkevného hodnostára, vyhotovoval listiny, predsedal kráľovskému súdu, krajinský

hodnostár. Funkciu uhorského kancelára vykonával spočiatku stoličnobelehradský prepošt, neskôr ostrihomský arcibiskup.

- **kasnár** – obilník, mal na starosti hospodárenie s obilím, hospodársky spravca, úradník na veľkostatku.
- **kastelán** – castellanus – tretí zástupca hradského župana, správca hradu a k nemu patriacemu domíniu a veliteľ hradej posádky, zástupca majiteľa – po majiteľovi hradu bol najvyšším predstaviteľom hradného panstva, vykonával nad obyvateľmi hradu a podhradia tiež nižšie súdne pravomoci.
- **klúčiar** – správca hradu vrátane kuchyne.
- **knieža** – správca kniežatstva, tento titul nosili i synovia panovníka a potenciálni dedičia vladárskeho stolca, alebo mladší bratia panovníka.
- **kráľovskí servienti** – vojaci a kráľovskí služobníci.
- **krajinský sudca** – iudex curiae regiae – vysoký krajinský hodnostár, v zastúpení kráľa predsedal dvorskému súdu, zastupoval kráľa – člen kráľovskej rady.
- **kráľ** – rex – titul panovníka, po cisárovi najvyššia monarchistická hodnosť, v Uhorsku bol kráľ hlavnou, rozhodujúcou a konečnou inštanciou vo všetkých štátnych záležitostiach.
- **kráľovská rada** – najvyšší poradný a neskôr stavovský orgán v stredovekom Uhorsku.
- **kurfiršt** – ríšske duchovné alebo svetské knieža oprávnené voliť panovníka rímskej nemeckej ríše, držiteľia ríšskych najvyšších úradov.
- **kurialisti** – nižšia šľachta vlastniaca kúriu s pozemkom, zemanía z dedín, slobodný sedliak používajúci panskú pôdu mimo urbársky pomer.
- **magister** – za feudalizmu vysoký hodnostár na kráľovskom dvore.
- **magnát** – /veľmož/, príslušníci vyššej šľachty, nositelia vysokých krajinských hodností.
- **miestodržiteľ** – zástupca uhorského panovníka počas jeho neprítomnosti v krajine.

- **notár** – notarius – úradná osoba poverená spisovaním alebo overovaním hodnoverných listín, mal na starosti agendu, viedol mestsku knihu, vyhotovoval zápisnice z rokovaní, testamenty, kúpno – predajné zmluvy, atď..
- **palatín** – comes palatinus – najvyšší dvorský, krajinský hodnostár v Uhorsku, zástupca panovníka, organizoval denný život, zásobovanie a ochranu kráľovskej domácnosti, správca kráľovského dvora, zodpovedal za chod, hospodárenie a vnútorný poriadok, najvyšší sudca, veliteľ kráľovského vojska, predsedal krajinskému snemu, táto hodnosť bola udeľovaná doživotne.
- **personál** – personalis – držiteľ osobnej kráľovskej prítomnosti, tretí hlavný sudca krajiny, opatrovateľ kráľovskej súdnej tajnej pečate, sudca vybraných slobodných kráľovských miest, člen uhorskej rady a miestodržiteľstva, predseda dolnej tabule snemu.
- **podžupan** – vicecomes – zástupca župana, ochraňoval navonok práva stolice.
- **porta** – základná daňová jednotka štátu vo feudálnom Uhorsku.
- **podželiari** – subinguilinus – nemali vlastný dom, bývali v podnájme u sedliakov, /pastieri, služobníctvo, čelaď/ a neužívali ani urbársku pôdu, patrili medzi najnižšiu vrstvu dedinského obyvateľstva.
- **predialisti** – nižší šľachtici v službách feudálov, vojaci usadení na majetkoch feudála, ktorí mali len prepožičanú pôdu.
- **prefekt** – predstavený určitého správneho úradu, dozorca.
- **prísazní prísediaci** – juratus assessor – pomáhali slúžnym pri výkone ich verejnoprávných a sudcovských úlohách,
- **prísazní** – jurati cives – členovia meskej rady, zúčastňovali sa na súdnych a verejnoprávných konaniach, pomocníci slúžnych.
- **protonotár** – justičný hodnostár, člen tabulárneho súdu, vyšetrujúci sudca.
- **provizor** – hospodársky úradník – zabezpečoval účtovnú

agendu, dočasný správca feudálneho panstva.

- **richtár** – judex – predstaviteľ mestskej alebo obecnej samosprávy a súčasne nižšieho súdu, volený na obdobie jedného roku /norimberské právo/ alebo dedične – šoltýs – scultetus /magderurské právo/, reprezentoval mesto alebo obec navonok, zvolával zasadnutia meskej rady a predsedal jej, dedinskí richtári za výkon svojej funkcie boli zodpovední zemepánovi.
- **sedliaci** – colonus – majetnejší poddaní usadení na zemepánskej pôde, užívatelia celých usadlostí, alebo jej časti, poddanskí obyvatelia – odvádzali feudálnu rentu /peňažnú, naturálnu a robotnú/, platili dane, sedliacky dom bol väčší a jeho súčasťou boli aj hospodárske objekty.
- **servienti** – vazali uhorských kráľov – služobníci, povinní vojenskou službou v kráľovskom vojsku, bezprostrední vazali kráľov, členovia nižšej šľachty, drábi.
- **slobodníci** – libertíni – kategória slobodného obyvateľstva, ktorá svoje postavenie, oslobodenie z povinností, získala za zásluhy, služby poskytnuté zemepánovi alebo vykúpením z poddanských povinností.
- **stoličný slúžny** – judices nobilium – sudca kráľovských servientov – bol volenný na jeden rok, spravoval slúžne okresy, reprezentant samosprávy šľachtických pospolitostí.
- **stoličný notár** – notarius ordinarius comitatus – stály a riadny funkcionár stoličnej samosprávy, zapisovateľ na sedrii.
- **taverník** – tavernicus – /tovor – truhlica/ – správca kráľovského pokladu, krajinský hodnostár, spravoval finančné záležitosti panovníka /kráľovské dôchodky a príjmy/ – predstavený nižších hospodárskych úradníkov – dohliadal na dodržiavanie práva a povinností – člen kráľovskej a miestodržiteľskej rady.
- **tridsiatok** – druh pohraničného cla, poplatok za dovážané a vyvážené tovary/3.33 % hodnoty tovaru/.

- **usadlosť** – daňová jednotka a základná výmera poľnohospodárskej pôdy – veľkosť závisela od bonity pôdy.
- **veľmoži** – držitelia pozemkového vlastníctva udeľovaného kráľom, zastávali najvyššie krajiné úrady, šľachtické tituly veľmožov podľa poradia: kniežatá, grófi, baróni.
- **zemanía** – stredná a nižšia, drobná šľachta, držiteľ slobodného pozemkového vlastníctva.
- **želiari** – inguilinus – vlastnili menší dom s kúskom poľa menším ako 1/8, od ktorého platili zemepánovi, najchudobnejšie vrstvy poddaného roľníckeho obyvateľstva.
- **župan** – comes – predstaviteľ župy ako správneho obvodu, staral sa o správu štátnych príjmov, zhromažďoval a do pokladnice panovníka odvádzal všetky dane, poplatky a dávky vybrané na území špánstva, kráľovský zástupca na území komitátu, rozhodoval všetky spory medzi obyvateľmi, dbal na dodržiavanie zákonov, presadzoval kráľovú vôľu a nariadenia.